

OLION

Tere!

Harry Jackson'i foto

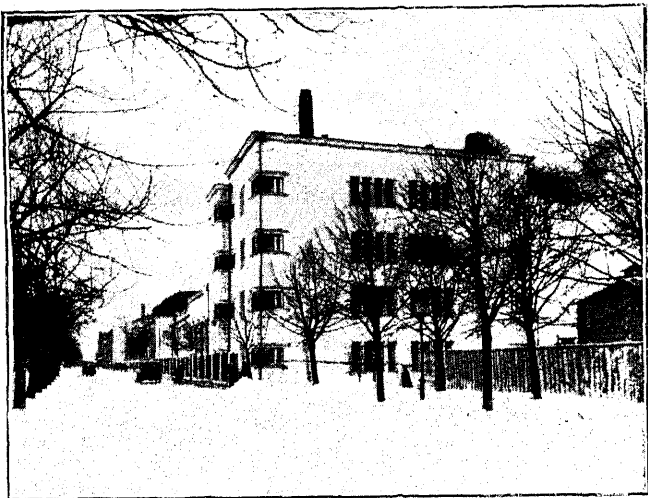
HIND
35
SENTI

ILLUST
REERITUD
AJAKIRI

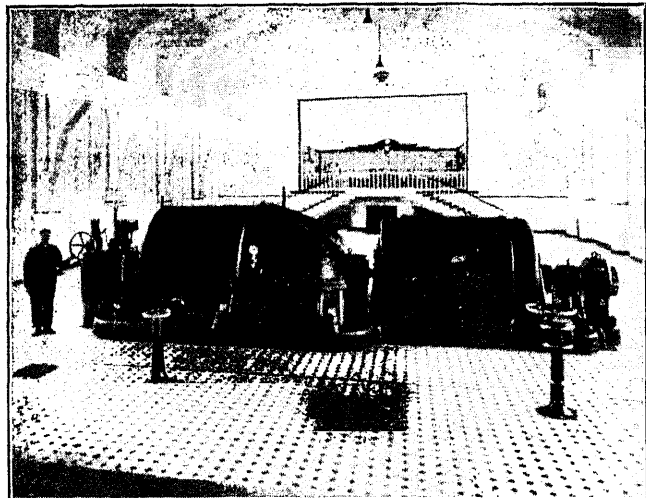
NR 6

MÄRTS

1935

Tallinna linna elektriijaama üldvaade

Tallinna linna elektriijaama masinamaja

Tallinna linna elektriijaam

Tallinna Linna Elektriijaam asutati 1913. a. Ennesõjaaegne võime oli 500 kilovatti. 1920. a. hakkas elektritarvitus hoogsalt levinema, nii et praegusel momendil Tallinna jõujaama koguvõime on tõusnud 10.000 kilovatinini. Arvestades elektrienergia tähtsust kultuurilise ja majandusliku tegurina, ei ole teoreetiliselt niisugusel arengul lõppu näha. Sellele vaatamata peab ütleva, et Tallinnas elektritarvitus siiski veel pole paisunud võimalike piirideni. Nimelt tarvitatakse siin iga elaniku kohta aastas elektrit ainult vähe üle 100 kilovatt-tunni, kuna näit. Norras, kus kõrgesti elektrifitseeritud majapidamised, on olemas linnu, kus iga elaniku kohta aastas tarvitatakse 3000 kilovatt-tundi elektrienergiat.

Elektrienergia tarvituses peegeldub ka elustandard. Elektrienergia kui niisuguse tarvitamise levinemises mängivad osa kaks tegurit. Esiteks energiapakkumine või hind, mis oleneb kuludekompleksist alajaotusega: elektrienergia tootlemiskulud, edasisaatmine, jaotamine, üleanne üksiktarvitajale, administratsioon, mis omakord jälle jagunevad kapitalikuludeks, s. o. intressid ja amortisatsioon, ja tööstusekuludeks, s. o. palgad, küteteaine, korrashoid, kinnituskulud. Hinnaga sõltuvuses mängib osa ka nõudmine elektrienergia järele. Nõudmise põhjustab elektri väärtus tarvitaja seisukohast vaadatuna, — elektrienergia hindamine valgustus-, jõu- ja soojusallikana.

Linnades asuvates jõujaamades määrab jõujaamadesse ja kaablivõrku investeeritud kapitali talviseks valgustuseks minev elektrivoolu hulk, mis tekitab n. n. tippkoormatuse. Seda vooluhulka koormatakse ka kõige rohkem kapitalikuludega, mille tagajärjel nimelt valgustusvoolu hind ülemaailmselt on kõrgem, kui jõu- ja soojusvoolu hind. Valgustuse suhtes vastab üks kilovatt-tund kolmele liitrile petrooleumile, arvestamata elektri mugavust ja hügieensust. — Järgmistena rakendavad elektriijaamade kapitali väiketööstused; nende vähema tarvitusega on seletatav neile müüdava voolu hinnavahe, valgustuseks ja suurtööstustele müüdava voolu hinnaga võrreldes. Jäänusvooluks nimetatakse öösiti müüdavat elektrivoolu, mida võib müüa eriti odavasti, sest siis jooksevad elektriijaamades masinad niikuinii pooltühjalt, kuigi katlaid tuleb siiski auru all hoida.

Üldiselt on voolumüügi tariifide väljatöötamine omaette teadus. Ka Tallinna linna elektriijaamas on tariifide määramisel peetud silmas eelmainitud argumente, s. o. tootlemiskulusid, nõudmist ja jäänusvoolu paigutamise võimalust; tariifid on kujunenud järgmisteks: valgustuseks 25 senti, väiketööstustele 15 senti, öösiti neile, kes seavad üles kahetariifilise mõõtja, 7¹/₂ senti kilovatt-tunnis. Suurtarvitajail, kes sõlmivad lepingu kolmeks aastaks, langeb voolu hind üle 750.000 kilovatt-tunnilise aastatarvituse juures kuni 4 sendini kilovatt-tunnis. Elektriijaama huvides on ka päevase voolutarvituse tõstmine, ja seks otstarbeks on loodud majapidamise voolutariifid keetmiseks, küpsetamiseks ja triikimiseks, kus eraldi mõõtja läbi kilovatt-tunni hind alaneb kuni 6—7 sendini. Lisaks võimaldab vastav eritariif öösiti kütta, valmistada sooja vett veekuumendajates (boilerites), mis oma konstruktsiooni tõttu hoiavad vee sooja päevaseks vannitamiseks jne., ja kütta triiphooneid, kusjuures kilovatt-tunni hind on ainult 4¹/₂ senti.

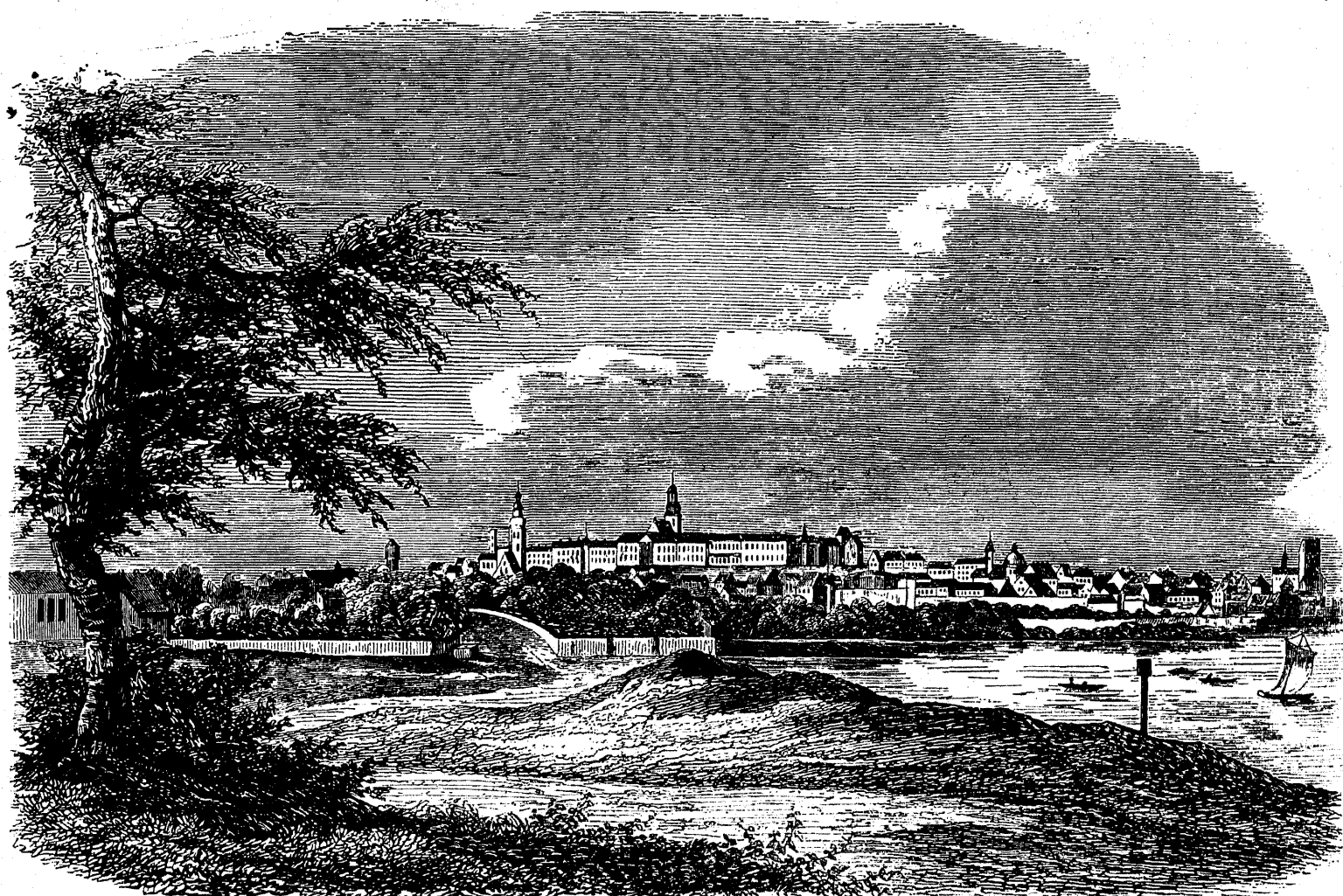
Et seda kõike võimaldada, on püütud Tallinna elektriijaama viia ajakohasele tehnilisele kõrgusele. Alles läinud aasta lõpul lõpetati uue katlamaja laiendamine, mis oma säädmete poolest on eeskujulikum Balti riikides. Uusi katlaid köetak III sorti põlevkiviga, mis praakainena põlevkiviõlivabrikutes jäänustena kokku kuhjub. Selle jäänuse ärakasutamine on tervitatav ka rahvamajanduse seisukohalt. Uued aurukatlad nüüd annavad kasutegurina 83,6 %. Võrdluseks võib tuua, et meie idanaabrid, kes kulutavad oma tehnilise arengu päale suuri summasid, põlevkiviküttekolletega on saavutanud ainult 65—70 %-lise kasuteguri.

Selleks, et tulutoovalt töötada, on elektriijaama mureks veel ka elektritarvituse populariseerimine ja levitamine. Mida mitmekesisemaks elektrivoolu tarvitus areneb, seda odavamaks võivad muuttuda vooluhinnad; selle sihi taotlemiseks on elektriijaama poolt kutsutud ellu „nõuandebüroo“, mis annab tasuta selgitusi eriti majapidamise aparatuuride kasutamise viisi ja tuluse kohta. Nõuandebüroo asukoht on Raekoja platsil, vanas vaekojas, telef. 466-77.

OLION

VIIES AASTAKÄIK

N 6 (51) 31. MÄRTS 1935

TALLINN, TUNDMATU GRAVÜÜRI JÄRELE

Das Pfennig-Magazin, nr. 496, 3. VII 1852

TEGEV JA VASTUTAV TOIMETAJA: GEORG NÄELAPEA

VÄLJAANDJA: JAKOB LOOSALU

TOIMETUS:

TALLINN, RÄTASKAEVU 6—2. TEL. 460-68

ADDRESS: OLION—TALLINN

TALITUS:

TALLINN, RÄTASKAEVU 9, TEL. 460-48

POSTKAST 193

POSTI JOOKSVA ARVE NR. ON: 29

OLION

ILMUB KAKS KORDA KUUS TALLINNAS

TELLIMISHIND: AASTAS 7 KROONI

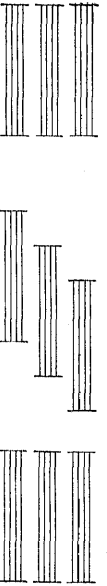
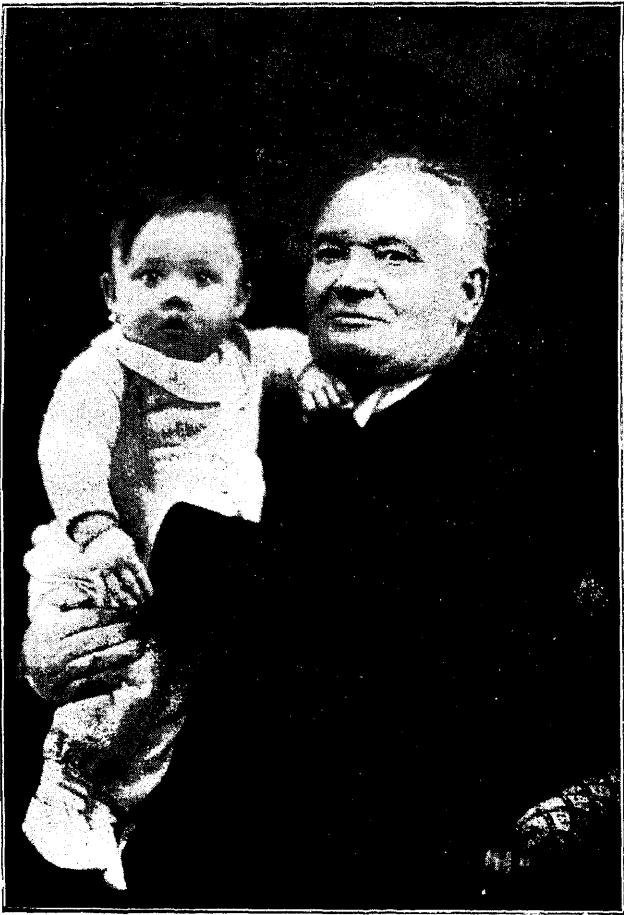
POOLAASTAS 4 KROONI

KOLME KUU P. 2 KROONI

KAHE KUU P. 1 KR. 35 S.

ÜHE KUU P. 70 SENTI

ÜKSIKUMBER 35 SENTI

Ülal: Riigivanem K. Pääts vanaisana. Paremäl: Helve Grebenschikov. Keskel: Õekesed Eevi ja Asta. All paremal: Tütarlaps Eenpalu'de perekonnas, pääministri vennatütre süles. Vasemäl: Lea Perdau sõbrannaga

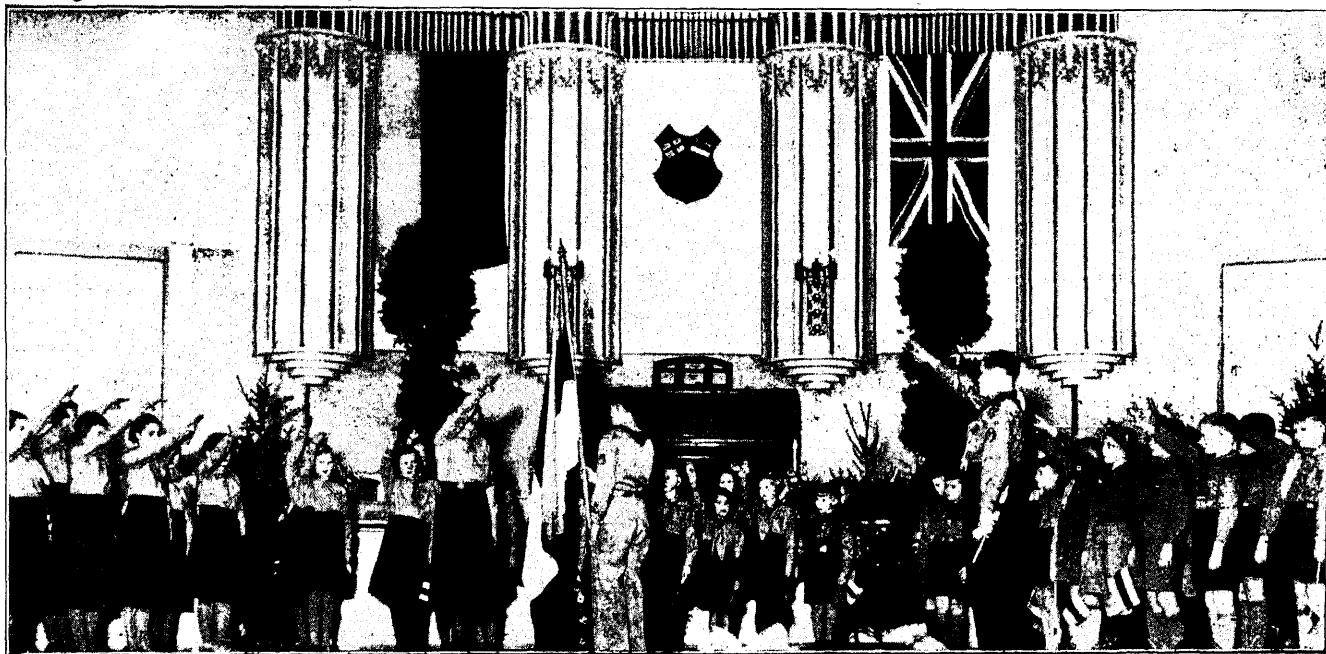

EKL'i 20.-a. ja EKUL'i 5.-a. juubel

24. märtsil pühitses Eesti Korporatsioonide Liit Tartus oma 20. ja Eesti Korporatsioonide Vilistlaskogude Liit oma 5. aastapäeva. EKL'i kuulub 7 eesti suuremat korporatsiooni: Vironia, Korp! Fraternitas Estica, Sakala, Ugala, Rotalia, Korp! Fraternitas Livienensis ja Revelia. EKL-l on liikmeks 742 vilistlast, 246 üliõpilast-vilistlast ja 796 tegev- ja lihtliiget, kokku 1784 akadeemilist kodanikku.

EKL'i asutamise mõtte algatas ringkirja kaudu 24.II.1915 korp! Vironia. Asutamiskoosolekud peeti 25. ja 26.III.1915, millest võtsid osa Vironia, Frat! Estica, Sakala, Ugala, ja Rotalia esindajad Hanno Kompuse juhatusel.

Pildil EKL'i ja ühtlasi korp! Vironia s/s eestseisus: (vasakult) abiesim. stud. jur. K. Päril, esim. stud. jur. A. Luud ja sekretär stud. rer. merc. H. Soome.

TALLINNA INGLISE KOLLEDŽI AASTAPÄEVALT

Üleskutse prof. dr. med. S. Talvik'u mälestuse jäädvustamiseks

16. sept. 1934 möödus 5 aastat prof. dr. med. Siegfried Talvik'u surmast. Kuna tema kalmu Tartu Maarja kalmistu lähedal vaid väike raudrist, mille järele raske leida kadunu viimast puhkepaika, siis on kerkinud päevakorrale kavatsus kaunistada prof. Talvik'u kalmu väärilise mälestusmärgiga.

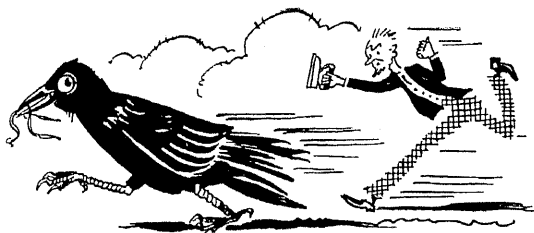
Kavatsuste teostamiseks moodustati Tartu Eesti Arstide Seltsi aastakoosolekul 9. jaan. 1935 komitee, koosseisus eradotsent dr. med. H. Nor-

mann, kohtuarstiteaduse-instituudi juhataja dotsent dr. med. G. Rooks ja Eesti Tervishoiu Muuseumi juhataja dr. V. Sumberg.

Prof. dr. med. S. Talvik oli esimeseks eesti soost kohtuarstiteaduse õppejõuks Tartu Ülikoolis. Pääle selle tegeles prof. S. Talvik arstiteaduse-ajaloolasena, oli pikemat aega riiklikuks leepaarstiks; tema doktori-väitekirj *Die Lepra im Kreise Oesel* äratas laiemat tähelepanu. Ka on prof. Talvik avaldanud rea teaduslikke

töid ning oli kuukirja *Eesti Arsti* esimeseks toimetajaks, ühtlasi toimetades ka populaarteaduslikku ajakirja *Tervist*. Samuti on ta laiemalt osa võtnud seltskondlikust tööst.

Annetusi palutakse läkitada dr. V. Sumbergi'i nimele, Tartu, Eesti Tervishoiu Muuseum, Pepleri 32, või neid otseteed maksta „prof. S. Talvik'u mälestuse jäädvustamise komitee“ nimele Eesti Laenu- ja Hoiuühisuses Tartus.

JUBA mõnda aega piinan ma ennast. Kui inimese hing eviks keha vorme, siis minu hing peaks olema küt-rakas vaevadest. Mu elus pole enam ühtki põgusat silmapilku, mil ma ei piinaks ennast raske süütundega. Olen ise enese kohtunik ja keegi ei võiks olla karmim ega halastamatum. Ei keegi pääle mu enese võiks mind sundida tunnistama oma süüd kõikide päevade igal saabuval hetkel. Jah, ütlen enesele alati, et olen süüdi. Ütlen seda enesele öösel unest virgudes. Mu uni jätab mu maha, rahu lendab ära ja ma jään üksinda vaevarikaste mõtetega. Ma ei luba endale lambivalgust ega kütünlatulud. Mõnikord ma jään tõsiseks rõõmsas seltskon-nas: olen süüdi. Teie ei tea, et olen põletaja, minu süü pärast keegi jäi päävarjuta.

Kui ma saaks korrakski magada, hästi ja rahulikult. Kuid just öötundidel südametunnistus asetab mu süü-pinki. Jube mälestus elustub siis kogu oma värvikuses. Ma ei tee katsetki, et tõrjuda seda pilti, juhtida mujale oma mõtteid. Ei. Ma koguni teen kõik, et metsiku tule lõõm haaraks mu hinge. Minu uhkus on solvatud, kui teised tahavad mind karistada — ma teen seda ise paremini.

Ma näen seda talipäeva imehästi. Pakane on aurutanud taeva. Päike ujub selles kuuna. Maakera tarretus on mõjunud minusse, olen tasakaalustatud, rahulik ja kaine. Kui olete elanud linna külje all, siis tunnete seda mürinat. lakkamatut nagu merekohin, mis on kuuldav sellest väl-jaspool seisjale. Sel päeval linn kõmises kummaliselt. Tulen suuskadel ja seisatun talu piiril. Sääal jään kuula-tama ja vaatama, toetudes keppidele.

Minu naabriks on endine rätsep. Piiril kasvab tihe võsastik, selle taga algavad kohe tema heinamaad. Ta on sinna vedanud sõnnikut ja igasuguseid jätiseid. Ta on oma endises kunstis ajast ja arust maha jäänud. Noel ei toida teda enam. Nüüd ta katsub hoolitseda maa eest, hindab heinasaaki, peab kanu. Elamu tal on suur, lossi-taoline, kuid ise käib närudes. Ta hoolib endast vähe,

sedä rohkem oma heinamaade eest. Jumal teab, mis ta sinna vedanud pääle sõnniku veel. Nähtavasti ta on sinna vedanud midagi tapamajast, sest hakkide ja vareste parvi tiirleb sääal käratsedes. Tõepoolest, see on kirglik häälitsemine pakasega. See on näljaste julge kisa!

Mul hakkab külm ja ma mõtlen juba jätkata oma matka, kui kuulen linnukisa sekka inimese häält. Võsas-tikust tõuseb mees. See on rätsep ise, kes tulnud heina-maale hobusega, et viia siit hagu. Ta jätab haokubud ja hobuse ning algab jahti lindudele. Talle kuidagi ei mahu südamesse, et linnud külmunud hunnikuist midagi leiavad. Tõrjub neid, loobil kaigastega, siunates: „Varesed, kura-did!“ Ah, selles hütüdes on niipalju talupojalikku hoolt oma maa eest, et see pälvib aukartust.

Ta arvab, et keegi teda ei näe. Ja on siis ka tõe-poolest see, kelleks ta loodud — väiklane; kade näljasele varesele.

Ja samal ajal ma näen halli suitsu. Seda tõuseb vähe, kuid mul on veider tunne. Terve salk kõrvahooneid on elamu läheduses. Ma mõtlen, et üks nendest põleb. Olen kindel selles. Ainult viis minutit oleks mul vaja tõugata suuski, siis oleksin kodus ja võiksin helistada tuletõrjele. Kümne minuti pärast oleks kohal lendsalk ja kustutab tule juba eos. Kuid ma ei saa ennast lii-kuma. Ma ei söanda teda ka hütüda. Ind, millega ta ründab näljaseid linde, on liig aukartust äratav. Või-malus, näha inimest niisugusena, nagu ta näeb välja üksinda; näha inimest kogu ta kolossaalses väikluses ja ahnuses, sunnib mind tummaks ja liikumatuks. Minu-tid aga veerevad täis põnevust. Suits tiheneb, muutub kollaseks, siis tõmmuks. Ja kõik on vaikne. Ainult inimene riidleb varestega. Ta jookseb, pulk peos, ja kisen-dab: „Ah te, kuradi nokad, ei läinudki kaugemale!“

Näljased linnud tõusevad lendu tema ees ja laskuvad ta seljataga. Mees vehib nende keskel nagu nõiaringsis. Ta peaks nägema, mis juhtub kodus, kuid ei näe. Ta on hasardis: suur hädaoht ähvardab väetishunnikuid! Sa

püha jumal, kes Sa löid inimese oma näo järele, miks Sa ei tarvitanud äikest, oma suursugusemaid jõude selle loomingu juures?

Minutid veerevad! Mees jookseb ja komistab, kisendab ja vannub. Suits on juba must. Ma arvutan: kui ma oleksin kohe lahkunud ja teatanud tulekahjust, siis lentsalk oleks juba päral. Pritsid töötaksid ja tuli lämbuks. Kuid nüüd on kõik alles vaikne. Ja mina ei lähe nüüdki veel. Ma viivitan, tahan näha, millal inimene märkab õiget hädaohtu. Keegi peab mind paigal, nagu kurat sosistab mulle: — ära mine!

Hädaoht säälpool kasesalu aga aina paisub. Suits varjutab juba päikest ja kokkunud hobune võsastikus norskab. Ma näen seda ja kuulen seda kõike, kuid naaber on pime ja kurt. Ma vaatan kordamisi arenevat tulekahju ja inimese madala tigiduse arenemist. See kummaline vaatemäng paelub mind sel määral, et unustan külmatunde. Nüüd ta taob kotsaga heinamaad, silmad varesteparve jälgimas. Vist püüab ta mõnd kivi lahti lüüa, et oleks millega visata. See ei lähe ladusasti ja ta siunab kuuldavalt. Mis ütleb veel vaese süda! Linnud ei tea midagi sellest tragöödiast.

Ning samal ajal suits haihtub ja uhke tulekuhi paiskub vastu taevast. Lehmad hakkavad ammuma, ühe naise hele kisa lõhestab õhku, kanad kaagutavad ja kostub tule praksumist. Siis hüütakse peremeest, huigatakse pikalt ja meeletult. Teda hüütakse korduvalt, kuid ta ei kuule kohe; karvamüts ei lase läbi helisid. Viimaks ta

kuuleb ja — näeb. Jääb sambana seisma, märkamata maha visata roigast, millega peletanud linde. Siis jookseb hobuse juure, hakkab pekema teda. Ma ei ole veel kunagi näinud nii hirmust kihutamist, kui see.

Ja nüüd ka mina lähen koju. Olen esimene, kes teatab sellest tulekahjust lentsalgale. Ja kui ma seisan nõnda mikrofoniga käes, näen ma läbi akna, kuidas hoone katus langeb sisse ja tuli kandub laudalt elumajale.

„Sa oled kahvatanud, sa värised!“ üteldakse mulle.

Jah, ma olin kahvatanud ja värisen praegu, kui mõtlen sellele. Mul on häbi ja südametunnistus valmistab hirmsaid piinu. Ta hooned põlesid tuhaks. Need ei olnud kindlustatud. Ja mina oleksin võinud päästa need.

Igal hommikul ta sõidab mööda minu väravast, nahkse põlle all haiged jalad ja piimanõud. Kui juhtun olema hoovil, siis lähen ära säält, kuuri alla või keldrisse. Ma ei või näha teda ega kuulda ta vana vedruvankri mürinat, mille iga kruvi ja vedruleht oigab ning hädaldab: Ära sõida!

Ja hobune on tal ees nagu nahk. Mina aga kannatan ja mul on häbi. Kuid mõnikord ma mõtlen, et häbi, mida ma kannan, peaks kuuluma õieti rätsepale. Aga siis ma tean ka, et tema ei tunnista seda omaks. Ja kes seda siis kannaks? Keegi peab seda kandma, keegi pidi selle endale võtma! Oh jaa, olen ikka häbelik nende ees, kel pole häbi, just nagu selleks, et häbematud võiksid häbematuks mõelda: Ta on kelm!

Ernst Krusten.

LILL JÄRVELAINE (Feldmann)

Draamastuudio näitleja. Varem kuulunud Vanemuise ja Ugala koosseisu

TAMAARA KUKK,

Vanemuise noor lavajõud. Saanud Tartu teatripubliku poolehoidu osaliseks tükkides *Katus*, *Põhjalased* jt. pääsude dubleerimiste puhul. Esinenud ka *Õnnelennus*. Tähtsaim osa T. Kukkele jääb aga praegu ikkagi lavatanis

VILMAR ADAMS

Tragöödia

*Elas Chicagos boy Tommy
Thank you! I love you! All right!
Kes oli alati pommit
Thank you! I love you! All right!*

**REEDEL KELL 3 LASTI HARRINGTON MAHA
KADUND OM PLIIATS, KUID ALLES ON RAHA
KES OLI MÕRVAR?**

*John Pinkerton tõmbab pipu
Thank you! I love you! All right!
Pimedas kaabusid liigub . . .
Terita kõrvad!*

*Morgani tütar Miss Rally
Peigmeht rikkaid et sall.
Ah, kust saaks vaest?*

*Eeslinna toredas villas
X piinab tüdrukut lillas
Pinkerton püüab.*

*Jack on küll sangar, kuid vaene . . .
Nähes, et ohus on naine
Laskub ta laest.*

*Rally ta kätt surub: "Thank you!"
Jack, nagu kohus: "I love you!"
(Pinkerton popsib: "All right!")*

*Morgani-vana kuid ütleb:
"Thank you.
Telle et anna ma tütre!
I love you!
Täis kas on kulda Te ait?
Good night!"*

*Tommy käest leetakse pliiats,
Lastakse vanglasse vilt.
Thank you! I love you! All right!*

**TELEFON KÕLISEB: 7 - 7 - ja 7
SELGUB, ET RALLY EI OLEGI NEITS!
MIS NÜÜD KÜLL SAAB?**

*Komissar Tommykest uurib,
Pinker teeb Pollyle kuuri,
Muusika tõmbab: tra-aaa,
Thank you! I love you! All right!*

*Rally on kurbmäng pidzaamas
Jack sõidab lahkumisjaama:
Rally, adjöö!*

*Pinkerton aga ei maga -
Pitp süttseb otse kut pagan:
Töö olgu töö!*

Ameerika anekdoote

VILMAR ADAMS

*Kimbutet avastab Polly
(Selleks ta Pinkeril oli):
Mõrvar on Morgan ja Usaks
Harrington Rally on isa,
Tommy, kut politseist püütu,
Mõistagi, täiesti süütu.
Komissar, mida nüüd said?
Good night!*

*Järgnevad veel happy endid:
Lembijad kihlavad endid,
Mõrvar läeb elektritooli,
Tom läheb (riim nõuab) kooli,
Kuu kuldab musi ja maid,
Thank you; I love you! All right!*

VILMAR ADAMS

ÜHE mu tuttava naine oli väga närvihaige. Mees käis arsti juures ja tõi rohtu. Naine paranes täielikult. Tänu-likuna kirjutas mu tuttav arstile järgmise sisuga kirja:

Härra doktor!

Enne kui mu naine võttis Teie poolt määratud arstimit, oli ta väga närviline. Mul oli siis pea võimatu temaga koos magada. Nüüd on joonud ta kaks pudelit Teie rohtu ja rahunenud niivõrd, et nüüd võib tema juures magada ükskõik kes tahes.

JÕUDSIN hilja õhtul kuhugi farmi ja sain sääl õo-majale. Sääl õõbis ka keegi palvejutlustaja. Farm asus tihedate maavärisemiste piirkonnas. Öösel tekkiski maaväring. Aknaklaasid klirisesid, ukсед paukusid, nõud riulitelt kukkusid põrandale ja terve maja vaarus ja naksus. Vana farmer vihastas ja vandus kõige jõledamal viisil. „Rahustu, rahustu mu vennake!“ ütles talle palvevend. „Meie Taevane Isa, kes selle vana maakera löi, võib seda ka väristada nii, kuidas hääks arvab.“ — „Hää küll!“ vastas farmer, „väristagu maakera nii, kuidas tahab, kuid mu vana maja pole ta ehitanud ja seepärast jätku see rahule!“

KÖSTER Jones on teile kõigile tuttav. Tal on, nagu teate, poeg Abe, — igavene laiskvorst, päevavaras. Jones vihastas tihti Abe üle. Kord lõppes ta kannatus ja ta saatis selgete sõnadega Abe sinna õigesse kohta — põrgu. „Mine,“ ütles „ja ära enam kunagi tagasi tule!“ Abe läks, kuid tuli mõne aja pärast tagasi. Siis oli külm ja tuisune talveõhtu. Jones oli tolleks õhtuks parajasti kut-sunud kõik ümbruskonna jutlustajad ja hingekarjased enda poole. Istuti ümber küdeva malmist kamina ja soo-jendati ennast. Uksele koputati. Jones avas. Lävel seisis värisev ja külmast kohmetunud Abe. „Sina?! Kust sa tu-led?“ küsis ta poolkülmanud pojalt. — „Säält, kuhu sa mu saatsid,“ vastas Abe. — „Kuidas sääl elu on?“ — „Just nagu siin koduski: sääl on nii palju vagatsejaid ja igasuguseid vendi, et ma ei mahtunud tule ligigi,“ seletas Abe vastuseks.

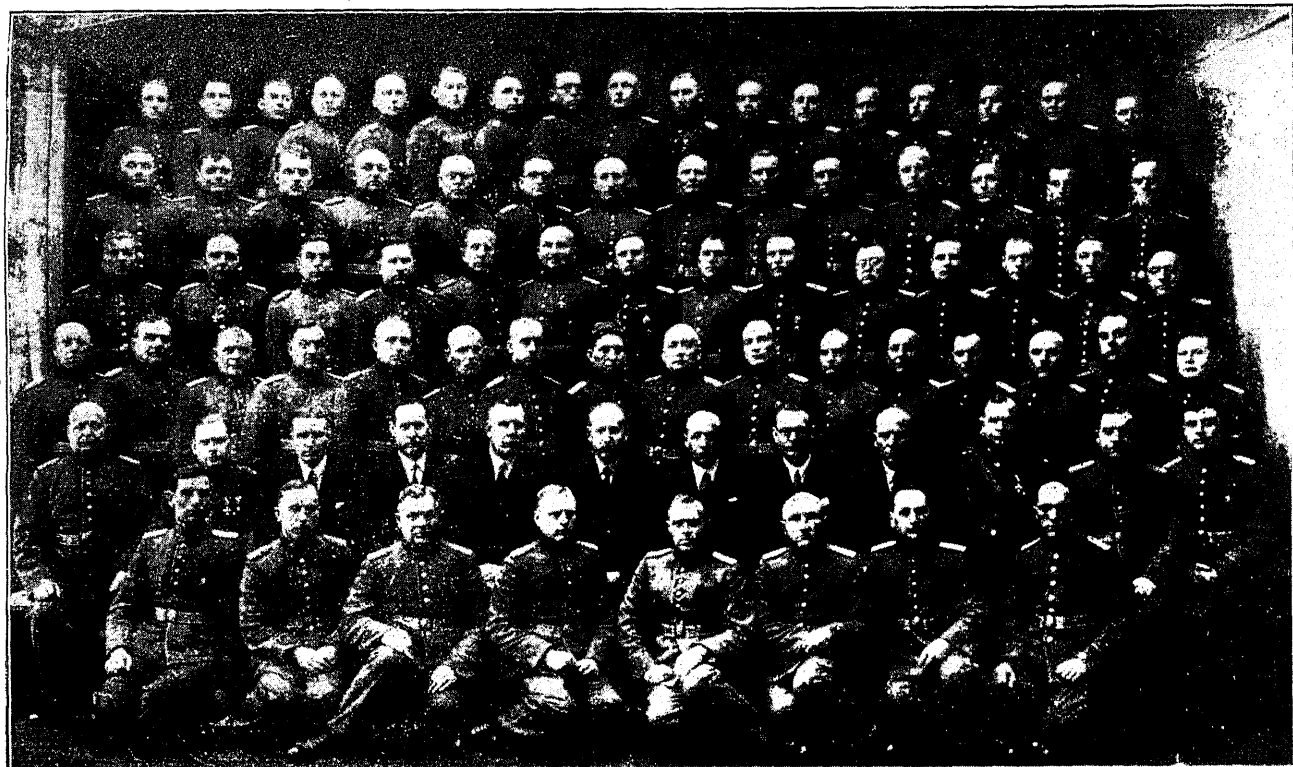
TÄNAVAL mängis rühm poisikesi kuubikutega — raha pääle. Tuli nende juure keegi rändav jutlustaja, kes nähtavasti linnakeses võõras oli. Ta ütles: „Mu armsad lapsed, kust leiaksin ma siin linnas postkontori?“ — „Sel samal tänaval, kaks tänavavahet edasi, paremal pool!“ vastas üks poistest. — „Täna! Aga, kas teie ei tea, et raha pääle mäng on patt? Parem tulge minuga ning ma juhatan teile tee taevasse.“ — „Tohoo!“ — hüüdis vanim poistest, „kuidas võite teie taevasse kedagi juhutada, kui teie ei oska isegi postkontori ilma teiste juhatuseta minna?!“

ARKANSAS on väga palava kliimaga. Kuid kord kii-tis mulle keegi arkansaslane: „See osariik on suurepä-rane. Kõik, mida siin veel vajame, on — pisut rohkem vihma ja paremat seltskonda.“ Vastasin: „Sellest just põrguski puudust tuntakse!“

OLEN tulnud veendumusele, et rahaga pole kõik kor-ras. Kui seda annad kergel käel välja, siis nimetatakse sind raiskajaks; kogud sa seda, oled ihnuskoij ja kui kin-gid seda teistele niisama, siis oled neetud loll.

Thomas W. Jackson

Välispolitsei komissaride kursus Tallinnas 13. II — 23. II. 35. a.

I rida (ülal, vasakult): H. Lepp — 5. jsk. kom. Tallinnas, K. Noor — Haapsalu jsk. abikom., K. Retsnik — Rakvere jsk. abikom., M. Mathiesen — Keila jsk. kom., J. Tobias — Haapsalu jsk. kom., E. Sihv — 3. jsk. abikom. Tall., J. Kriisa — 2. jsk. kom. Tall., J. Ennok — Mustvee jsk. kom., R. Steinberg — 4. jsk. abikom. Tall., J. Seren — Tall-Harju pref. kom., J. Pender — Võru jsk. kom., V. Holm — 1. jsk. abikom. Pärnumaal, K. Tamm — 4. jsk. kom. Tall., K. Türk — 1. jsk. kom. Tall., N. Rattas — Petseri jsk. kom., M. Laas — Irboska jsk. kom., M. Pikk — Kopli jsk. kom.

II rida: K. Lõhmus — Valga jsk. abikom., A. Sarap — Viljandi jsk. kom., P. Kutsar — V. Maarja jsk. kom., P. Grünberg — Valga jsk. kom., A. Kurg — Kuresaare jsk. kom., H. Pehka — Põlva jsk. kom., P. Kokk — Rakvere jsk. kom., J. Lillak — 1. jsk. kom. Pärnumaal, J. Penjam — Pärnu jsk. kom., H. Kari — Põltsamaa jsk. kom., E. Raig — 2. jsk. abikom. Tartus, R. Limberg — 2. jsk. abikom. Tall., A. Johanson — 1. jsk. kom. Tartus, L. Haugas — 3. jsk. abikom. Tartus.

III rida: P. Kraav — Türi jsk. kom., J. Unt — Raudtee pol. kom. Narvas, L. Brunhof — 1. jsk. kom. Tartumaal, E. Jaan — Nõmme jsk. kom., V. Rõõmus — Hiiu-Kärdla jsk. kom., E. Freudenstein — 2. jsk. kom. Tartus, A. Ottisaar — Ratsareservi kom. Tall., A. Gutman — Sadama jsk. kom. Tall., P. Steinbach — 5. jsk. abikom. Tall., M. Koolmeister — Märjamaa jsk. kom., F. Väli — Värska jsk. kom., J. Bakhof — Mõisaküla jsk. kom., R. Hliop — Antsla jsk. kom., J. Eichbaum — 3. jsk. kom. Tall.

IV rida: J. Tilling — Paide jsk. kom., O. Sadov — Elva jsk. kom., J. Kodres — Tervishoiu kom. Tartus, B. Kolk — 1. jsk. abikom. Tartumaal, J. Tiisfeldt — Rapla jsk. kom., A. Baring — Raudteepol. kom. Tall., A. Mägiste — 1. jsk. kom. Narvas, J. Laiuks — Viljandi jsk. abikom., A. Kask — Raasiku jsk. abikom., V. Pärl — 1. jsk. abikom. Narvas, A. Priks — Lihula jsk. kom., J. Viikman — 3. jsk. kom. Tartus, V. Melsas — 1. jsk. abikom. Tall., O. Vichman — Tapu jsk. kom., G. Uussaar — 2. jsk. kom. Narvas, A. Sallum — Jõhvi jsk. kom.

V rida: A. Plink — 6. jsk. kom. Tall., A. Tilger, major — Siseministri adjutant, A. Eisenberg, lektor — Aktiisi-asjade juh., E. Tambek, lektor — Tall. ringkonnakohtu abiprokurör, R. Vreeman — Politseivalitsuse direktor, K. Eenpalu — Siseminister, J. Sooman — Politseivalitsuse abidirektor, K. Malto, lektor — Kohtuministeriumi nõunik, A. Liit — Politseiinspektor, R. Vaharoo, major — Passiivse Ohukaitse inspektor, E. Mets, kursuse juhataja — Politseikooli direktor, M. Mällo, kursuse komandant — Politseikooli komissar.

VI rida: A. Ruus — 6. jsk. abikom. Tall., A. Loorberg — arestimaja kom. Tall., V. Püvi — Tõrva jsk. kom., A. Solnson — Raudteepol. kom. Valgas, T. Saarepera — Kuresaare jsk. abikom., V. Hõbe — Võru jsk. abikom., A. Vassil — Pärnu jsk. abikom., L. Kahn — Nõmme jsk. abikom.

Draamastuudio teatri trupid ringreisul

Draamastuudio teatri kevad-talvine ringreis esimese trupiga — kavas *Vargamäe vanad ja noored*, Andres Särevi dramatiseering VII pildis, A. H. Tammsaare romaani *Tõde ja õigus* V jao järele — algas 8. märtsil s. a. Tapal, jätkudes senini Kadriinas, Liigustel, Rakveres, Võrus, Kundas, Sondas, Kohtla-Järvel, Vainarvas, Narvas, Konjus, Jõhvis, Mäetagusel, Erra-Liival, V. Maarjas, Põltsamaal, Jõgeval, Mustvees, L. Tähk-

veres, Tartus, Põlvas, Rāpinas, Petseris, Võrus jne.

Näitetrupp, eesotsas näitejuhi Karl Ottoga võib oma saavutustest rõõmu tunda, sest kõikjal on teatrisõbrad väga rahule jäänud ja vastuvõtt südamlilik ning elav. Muret ja raskust on teinud üksikute näitlejate haigestumine. Nii on tervislikult kannatanud Ly Lasner, kes oli sunnitud mõneks ajaks haiglasse minema, siis veel Lill Järvelaine (Feldmann), J. Kalk ja t.

Teine trupp algas ringreisu kitsaroomalise piirkonnas — kavas J. Potapenko näidend 4 vaat. *Raha võim* (Ruut Tarmo lavastusel) — 15. märtsil Raplas, siirdudes edasi Väandra, Sinti, Pärnu, Kilingi-Nõmme, Mõisakülasse, Apja, Viljandi jne. Ka see trupp võib oma saavutustega rahul olla. Meeleolu nukrustas õnnetu juhtum dekoratori Pärn Raudveega, kes Sindis rongilt maha hüpates jalaluu murdis.

3 üüristi luuletavad

TÄNAPÄEVALE on võõras n. n. rahvamehe tüüp, nagu neid tunne Eesti ärkamisaja perioodist. Rahvamees harrastas poliitikat-seltskonnategevust, kirjanlust ja ajakirjandust, olles ühteaegu ka luuletaja, romaani- ja vestekirjanik, kooliraamatute autor, reporter, kriitik, vanavarakorja ja jne., jne. Sarnaste rahvameestena esinevad meie minevikus näiteks J. V. Jannsen, C. R. Jakobson, A. Grenzstein, J. Kõrv, J. Järv, K. A. Hermann j. t.

Veel sajandi vahetusel näiteks A. Jürgenstein ja M. Kampmann harrastasid ilukirjandust ja mitmesuguste, ka põllumajandus-karjanduslike brošüüride, nagu *Sugupull* (Jürgenstein), *Sooheinamaade harimisest*, *Anide ja kanade kasvatamisest* (mõlemad Kampmannilt), ja muu säärase kirjutamist ühteaegu. Päälekauba olid nad tunnustatud ajakirjanikud-arvustajad.

Tänapäeval majandustegelane esineb harva sulemehena ning kirjanduse alalgi on nüüd igal oma eriala: üks on luuletaja, teine prosaist, kolmas kriitik, neljas ajakirjanik-reporter (kes Eestis ei näi kõlbavat esimestega tühte kutseorganisatsioonigi, Lätis igitahes on see võimalik).

Spetsialiseerumine erialadele algab pääasjalikult käesoleva sajandiga ja jõuab täiuse tipule iseseisvusepäevil, umbes kümnekond aastat tagasi, mil otse surmapatuks peeti, kui luuletaja julges esineda novelliga või prosaist riime taguda. Viimasel ajal on küll jälle märgata veidi teatud traditsioonide rikkumist.

Kuigi möödunud sajandi seitsme-kaheksakümne aastate rahvamehe kuju on jäädavasti manala majadesse kadunud, ometi leidub nii tänapäeval kui ka värske minevikus sarnaseid, kes oma hariliku, igapäevase tegevuse kõrval harrastavad mõnd huviala — näiteks ka luuletamist. Samuti jälle on üsna mitmeid, kes avalikkusele esitanud oma kirjanusliku esikteose resp. luuletuskogu, mis häid lootusi äratanud, kuid järke enam pole annud.

Ülestõusmised

Armastusele, mis maailma ära võidab

Örn uimastav õhk
Kui lillelehk
Käib üle maa.
Veel hiljuti tuul
Mühas põõsal ja puul.
Nüüd vaikinud ta.
Pilvi lahutab
Päike.
Kuumust jahutab
Äike.
Rõõmiud ja mured
Mängimas.
Elad, kui sured
Helkiv aas!
Kevad on tulnud —
Kevade!
Hüüet ilm kuulnud:
Elage!

Nagu kevadeõhk
Käinud üle maa.
Ja külma rõhk
Kadunud auruna.
Südameid vaevab
Viha.
Hingedes kaevas
Iha.
Valu ja mure,
Ahastus,
Ei iganes sure
Kahetsus.
Rikkuse võit

Ei rahusta.
Auu võidusõit
Ei vangista.
Õndsusest hing
Väriseb.
Kibeduse ving
Rinnus keeb.
Järsku — kõlab
Kevade hüüd:
Rõõmsasti elab
Mil elule püüd!
Kasvab päikesel
Kangemaks,
Soojal väikesel
Saab tugevaks.
Ihad ei kustu,
Nad elavad;
Kuid enam ei mustu
Ei rühki nad.
Veel tunnete kiring
On kihamas.
Loov jõudude virg
Maad muljumas.
Kõik elab jõul
Ja edeneb,
Kuis looja nõul
Ilm kujuneb.
Kuid liikumas
On mõte uus
Mis maailmas löi armastus.
28.III.09.

Jaan Tõnisson

Paljudele, eriti noorematele on siiski vist üllatuseks, et riigimees ja ajakirjanik Jaan Tõnissongi aastat kaksikümne kuni kolmkümne tagasi alatihti tundis hingelist tarvet kirjanuslikuks loominguks, päämiselt luuletamiseks. Tema sullest on ilmunud *Eesti Üliõpilaste Seltsi Albumites* ja *Sirovilaudades* ka üsna mitu novelli, mis kajastavad mõnesuguseid nähteid ja tähelepanekuid igapäevast elust. Luuletusi temalt leidub *Postimehe* ja selle lisaväljaannetes. Alles kümnekond aastat tagasi ilmus

Sädemetes J. Tõnissoni luuletus, mille kohe tegi innukalt maha ta kauaaegne kaastegelane K. A. Hindrey särtsukas arvustuses.

Teisena peab mainima Riigikohtu liiget Jaan Lõõt, kellelt omame luuletuskogu *Nägemised*, mis ilmus trükist 1916. aastal. Vormilt mitte just viimistletud, kuid ainekult ja väljenduselt seda huvitavamad, pälviivad Lõõ luuletused tänapäevalgi tähelepanu. Silmapaistvam on *Nägemistes* tsükl *Paterna rura* (isade maa), millele väärilisi meil vähe kõrvutada.

Kurelaste laul

776 a.

Bravalla nõmmel
veel punetab sammal,
kus vanasti võitles
eestide vägi
ja kõlas me kuulsus
Skandia mail.
Sääl daanlaste ridasid
rõhusid maha
me toredad ratsud.
Kuis hirnusid uhkelt
nad lahingu õhtul,
kui kapjadel hüübis
neil hurmane veri
ja jalgus neil vakkus
vaenlase juuks —
kuldkiuline kammits,
daanlase tukk.
Sest ajast käib hirm
me laevuste eel
ja ahastus taga
me tegude teel.
Me tuleme saagi
ja võitude lõhnas,
me lõikame lõunas
ja põimame põhjas.
Me päralt on hõbe,
me päralt on kuld,
me jätame järele
tuhka ja tuld.
Norra kuningapojad
meil kaitsevad karja
ja Jüütimaa tütreid
jahvavad vilja
ning suruvad uhmis
otrade teri;
oma kodumaa saari
nad enam ei näe.
Sest lendab hirm
me laevade eel
ja ahastus taga
me tegude teel.

Jaan Lõo

XX aastasajal

Kui vari libiseb ta üle põranda,
Tasaselt, vaikselt, kahvatu,
Suures, valgustatud saalis...
Aeglaselt, kaebades kõlavad kooris
Laulud — nii pühalt ja mahedalt — aga õnnetu,
Tal on ju nii piinlik sääl, ses hiilguses... valus...
Tumedalt heidab üks vari ta palgele... Aga ka nõnda ta
On ilus!... jah ilus... väga ilus!...
Ära sest paistusest, sest suurusest, hiilgusest!

Ära, ära tahab ta süda!... kas pilgukski...
Ainult nüüd, kus tõsisest valust ja kurbusest
Murtud kui lilleke on ta süda, ta hing...
Täna, ta emakese matusel, tahaks ta rahu!...
Kui vaht hiilgava mere pillavas voos
Tantsib ta ümber, ta silmades...
Ei... siin... ei... siin..., siin kohal ei mahu,
Ei tohigi mahtuda, ei mõjuda... ei mõtteski
Ta peale see hiilgav ja meelitav härrade ring!
Igaüks neist isandaist austab ju teda... neil silmades
Loeb ta: „mon coeur, vous êtes une diesse!“
Kuid siiski... ei!... ei!... ja kui vari hiilib ta ära
Salaja vaiksesse tuppa — buduaari...
Kõik on tal läila — ka magusad... ja kära ning müra
Need piinavad teda... need nagu saadaks ta hukka...

Sääl vaatab ta peeglist — kahvatu, murelik kuju...
Ja häkitselt särab kui tules, ta silm...
Ta põleb, ta loidab nii valusalt... heledalt:
O, kuis sünnib mul leinalint, loor!...
Ja ärevil kiirelt ja äritult klopib ta aju...
Hull, ja hull peab olema ilm!...
Ning ta naerab!... naerab nii rõõmsalt ja kõlavalt:
Noor! ilus! noor!... jah, noor ma olen... ilus... noor!
O, ma narr... elu on lõbu ja rõõm!...
Ja mahedalt meelitades kõlab ta kõrvus: „je vous aime...
je vous aime...“

(Kogust „Varemed ja varjud“)

Tõnis Pää

Olgu tähendatud, et Jaan Tõnisson Lõo luuletustest suuresti vaimustus, kaht neist — *Kodumaa metsad* ja *Seatapp* — Eesti kirjanduse Seltsi aastakoosolekul deklameerides.

J. Lõost on teada, et ta juba koolipoisina on katsetanud luuletamisega ja hiljemgi sellele hoolt pühendanud. Tema käikkirjades leidub rohkesti tähelepanuväärset. Ent mitmepoolsele päälekäimisele vaatamata pole Lõo oma esikteosele järke annud.

Kahele juba maintud juristile-luuletajale seltsib nende kaasaegsena veel kolmas — vandeadvokaat (varem ka rahukohtunik) Tõnis Pää Tallinnast.

Temalt ilmus 1904. a. esikteos *Varemed ja varjud*, millele tänini lisa pole tulnud. *Varemed ja varjud* esitab omaaja kohta otse pööret tähistava väärtusega luulet. T. Pää luule määrgib pööret Juhan ja Jakob Liivi epigonismile, mida nii paljud innukalt harrastasid.

Muidugi, ka *Noor-Eesti* teerajajad — G. Suits, Fr. Tuglas (siis Michkelson), B. Linde j. t. olid juba siin-sääl uusi sihte taotlevat luulet avaldanud, kuid Pää esines raskekaalulise omapäraga, päälegi koguka teose ulatuses korruga. Aga järsku, nagu ta ilmus oma loominguuga avalikkuse

ette, sama järsult jäi ta päältvaatajaks.

Ja mis jäigi tal teha: lai seltskond ta luulet ei mõistnud, — isegi kriitiku jaoks olid nad liig rasked. Tolleaja tuntuim kriitik A. J(ürgenstein) lausus *Varemete ja varjude* arvustuses muuseas umbes järgmist: „... enamus luuletustest, nagu *XX aastasada*, *Nõrgameelne* j. t. on nii iseäralikud, et nende kohta on raske midagi ütelda... igatahes, halvad nad ei ole, aga väga vähesed vist suudavad neid mõista.“

Tõnis Päi, Jaan Lõo ja Jaan Tõnisson
K. Vanaveski joon.

Ülal (vasakult): C. R. Jakobson, J. V. Jannsen, M. Kampman, J. Järv, J. Kõrv. All: K. A. Hermann, A. Grenzstein ja A. Jürgenstein

Tekki vast moodsest kirjanduslikust rühmitusest — *Noor-Eesti* — jäi Päi eemale, sest ta elas Moskvas. Loomingutööd on ta säääl jatkanud, kuid segaste aegade tõttu on käsikirjad kaduma läinud. Aegajalt valmivat Päil

tänapäevalgi luuletusi, mis ta tuttavate tõenduse järgi nüüdki erinevat omapära taotlevat.

Lõpuks olgu tähendatud, et kõik kolm juristi-luuletajat — J. Tõnisson, J. Lõo ja T. Päi, põlvenevad Viljandi-

maalt, maakonnast, mis minevikus oma vaimse ärksusega sammus pidevalt teiste ees. Eelpool näiteid kõigi kolme loomingust.

K. P-maa

Väike teatrikiri

KUNSTIDES arengu-, eluteed ei ole võimalik äkki muuta. Iga soovitatav pööre siin eeldab põhilist, haaravat ettevalmistust.

Ja nii näeme, et ajal, mil õhutatatakse, kõneldakse ja võibolla mõningal määral ka juba nähakse üld-suses uue enesekorraldustahte saavutusi, — meie teater ja kunst elavad-olesklevad varemil suunadel ja töö-tasemel.

Iseenesest kergesti reageeriv ja aja-kajale reageerisvõimeline teater pur-jetab küll tuntud teid mööda — või siis üle ootuste ja kibeduste hakkaks *Vanemuise* ümbruse udusse ulatuma päikesesära, mis küllap soojendab sinna uut elu, ja isegi töötavamalt esi-algu kui tahta läbetud. Viimaks ome-ti! Üle operetis uima joobunud päade! Eesti kunsti teatri ülesannete ära-tundmisel.

Ja Tallinnas? *Tööliteater* kohen-dab ja noorendab oma-draama vähe-maid-nooremaid tehteid, samal ajal erksalt jälgides N.-Vene lavalitera-tuuri, säält üht-teist importeerides, ja Lääne-Euroopa toodetega siis reper-tuaari lünki siludes.

Estonia on, nagu ikka, tagasihoid-lik algupärasel lavaliteratuuril, seda kodusem aga saksa draamatoodangus. Säält kohaletoietatuna valmis kas või eht saksa või aaria-vere tõulisi kas või jante — oma viimase uusla-vastuse *Köpenicki päälükugagi*“.

Draamastuudio on vilgas omaloo-mingu kulisside vahele rakendaja küll instseneeringute, lastenäidendite, tellimuste ja vabaltloodud näidendite näol.

Ühte peab aga sel hooajal kõigi puhul lausuma: repertuaari tavalisust, lööktükkide puudumist, nii algupärase kui ka import-draama puhul. Kaht-lemata on see teatrite suurimaks ja teravamaks mureks praegu, kuna pää-legi sellest pääsu pole — viimaseima aja draamatoodang on nimelt vaene üldse lööktükkidest.

Kuid ühte peab meie teatrite puhul ka juba lausuma: selle ansambli tase on kõrgem kui kunagi varem, näitle-jate väljenduskihtus samuti. Nende ansamblid võivad olla ühekülgsed ja puudulikud: kus annab tunda noore, võluva esimese naisarmastaja, kus meesarmastaja puudus. Kuid kui lä-

heb mänguks, siis võib seda täie-andumusega jälgida. Meie näitleja mäng on arenenud meisterlikkuse suunas, ja siin on jõutud üsna kõr-gele.

Ühenduses ansambli rahuldavusega lavastus on küllalt küpsel tasemel. Suudetakse kasutada ja rakendada la-vastusis nii muusikat kui ka plas-tikat, seda soovitava kriitika ja mõõdukusega (*Draamastuudio* viima-mane lasteetendus, H. Visnapuu *Maa-alused*).

Kokku võttes, oma teid sõitev meie teater silmapilgul on seks seesmiselt küllalt tugev, et tema ajutised ele-vusetä päevad välja ei paista enam langustendentsidena. Oma repertuaari täieliseks võidule aitamiseks meie la-val tuleks aga midagi teha, midagi ette võtta. Kuid eks reaalseid ettepa-nekuid seks ole korduvalt esitatud!

On huvitav märkida, et Riia Vene teatri külaskäigud jäävad üha har-vemaks — juba on meie oma teater oma sisuga tõusnud nendega tõsiselt võistlema, ja kes alla jääb, seda on juba näha.

J. Pert

Aastal 1852

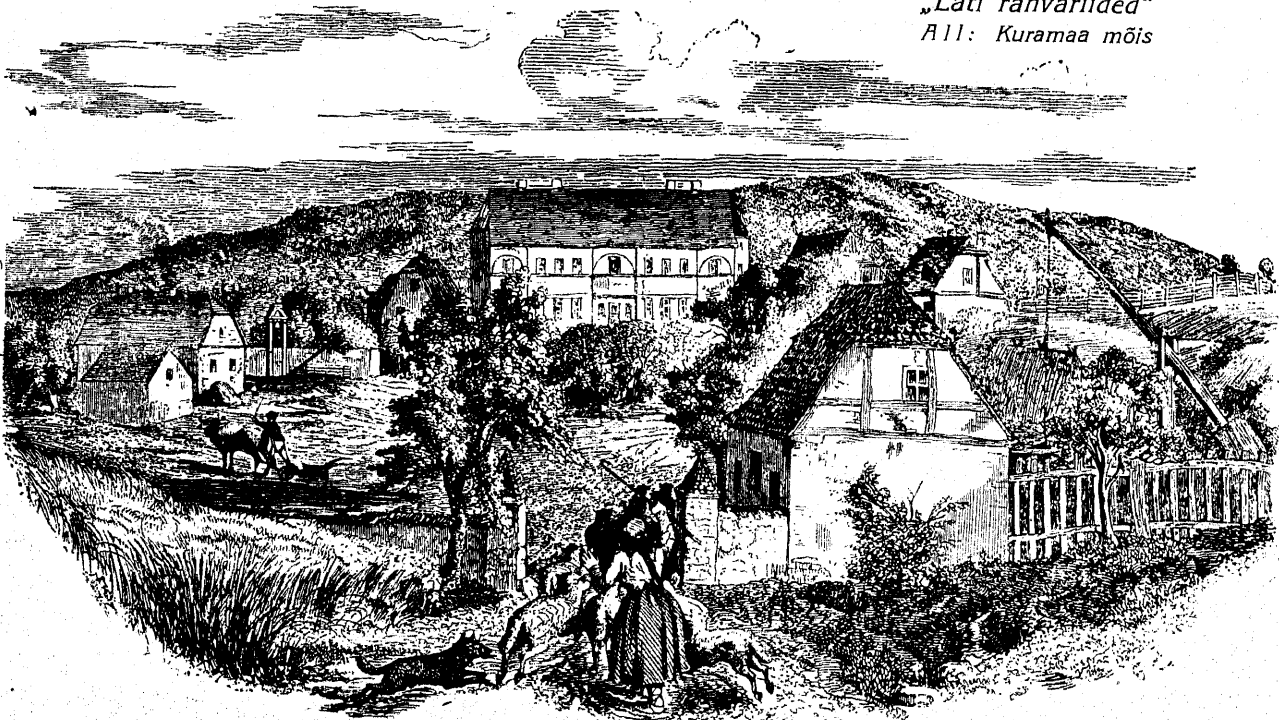
Omalajal Leipzgis F. A. Brockhaus'i väljaandel ilmunud *Das Pfennig-Magazin für Belehrung und Unterhaltung* pühendas sageli tähelepanu ka Baltimaile. Ja nii ka ta kümnes aastakäik (nr. 470—521), aastast 1852. Seda on tehtud muidugi tagamõttel, nähes „Deutschumi“ osana ka Leedut, Lätit ja Eestit, ning võttes neid kui saksa asumaid ja vahiposte Venes, — saksa vaimu ja saksa mõisniku juhtimisel. Siit ka vastav tendents, mis ilmneb näit. pildi juures, mille allkirjaks *Läti rahvariided*, kus lätlasel oma vaese kodu juures lastakse enam kui orjalikult kummardada sadulas isandat, kes kujutatud malbe, armulise härrasmehena. All pildil Kuramaa saksa farm, millest ka paratamatult saabub mulje: asumaa. . . Ülal gravüür samast ajakirjast, allkirjaga: *Eesti rahvariided*.

Huvitav, et sama *Pfennig-Magazin* oli me lauluisale Kreutzwaldile materjaliks ta *Maailm ja mõnda, mis seal sees* koostamisel. Selle tõsiasja selgitas vastava uuringu kaudu Tartu Linna Tütarlaste Gümna. dir. Jaan Roos, millest ka refereeris Eesti Kirjanduse Seltsi koosolekul.

Eesti rahvariided aastal 1852

*„Läti rahvariided“
All: Kuramaa mõis*

Laia-roopalise soomusrongi nr. 2 meeskond Vabadussõja päevilt

Kuidas algas sõda langesvääriga

KOGUTEOSES *L-r. Soomusrong nr. 2 Vabadussõjas* kirjutab teatri- ja kunstikriitik Jaan Pert, kes Vabadussõjas oli mainit. soomusrongi löögiosa sõduriks:

L-r. Soomusrong nr. 2, mis tollal ainukesena opereeris Võnnu all, väljus 4. juunil Võnnust, et oma alla võtta Ramotzkoe, vastavalt eelmisel päeval antud ülemjuhataja korraldusele. Oli teada, et sakslased, kes pidid saabuma abiks punaste vastu, selle asemel, et suunduda idasse, liiguvad põhja, Eesti piiride sihis. Sellest järeldati, et meil võib tulla nendega kokkupõrge.

L-r. Soomusrong nr. 2 sõidab laupäeval 4. juunil Ramotzkoe jaama takistamatult sisse.

Jaamas liigub ringi sakslasi. Meie vastu ei avaldata nende poolt mingit vaenulist tegevust. Meie mehed on siin siiski üllatusteks ette valmistatud. Vaguniuksel seisab adjutant Jaanson, kellele läheneb üks saksa ohvitser ja kanges eesti keeles küsib: „Kas peal on ka Saaremaa mehi?“ Vististi oli see langesväärlane pärit Saaremaalt. Ta saab vastuseks: „Saaremaa teatavasti on Eestimaa osa, küll vist.“ Tõepoolest oli rongil hulgana saarlasi.

Lõppeks saksa ohvitserid teatavad, et neil puuduvad volitused meie ülemjuhataja esindajaga läbirääkimistesse astumiseks ja lubavad järgmiseks päevaks esindajad saata Võndu.

Täitnud ülesande me soomusrong sõitis Võndu tagasi.

Määratud tunniks 5. juunil oodatakse sakslasi kärsitusega Võndu. Ootajate seas on diviisi staabiülem, ülemjuhataja esindajana, kindr. Reek, ameerika kolonel Dawley, üks läti kolonel oma adjutandiga ja teisi kõrgemaid sõjaväelasi.

Kes aga jäävad tulemata, on sakslased. Juba tund üle määratud aja...

Siis istutakse soomusrongile ja sõidetakse Võnnust uuesti Ramotzkoe poole, et näha, kas sakslased on siit meie ülemjuhataja nõudmise kohaselt ehk siiski juba lahkunud.

On ilus soe pühapäeva õhtupoolik.

Soomusrong sõidab edasi aeglaselt. Esimeses kuulipildurite k-dos kuulipildurite luugid on alla lastud ja raudades kuulid sees.

Vähe maad enne Amati silda, kus paremal raudteest lõpeb mets, asetseb üks raudteeputka. Selle kohal raudtee on kaevatud maa sisse, nii et umbes alumine vagunite pool on varjatud. Vasakult poolt vaadet varjab kõrval kasvav suur mets. Soomusrong peatus enne seda, et ees silda üle vaadata.

On srong seiatanud, saadetakse minööre ja sõdureid ette vaatama, kas sild on korras. Ilus ilm meelitab desantpataljonide mehi vaguneist välja. Selgub, et silla alla on asetatud miin. Soomusrongilt tulevad maha ka kaasa sõitnud staabiohvitserid. Ameerika kolonel on jõudnud silla lähedusse.

Sääl tuuakse piilurite poolt teateid, et ees paremal üle jõe kari saksa hobuseid rohul sööb. Kindr. Reek tähendab, et neisse ei tohi puutuda.

Minöör laskub silla alla, — ning kohe jõe eest metsast avatakse sillale püssituli. Üks meie minöör saab reiest haavata. Sillani jõudnud staabiohvitserid, sattunud oma üllatuseks sakslaste tule alla, laskuvad ilma pikemata kõhuli. Haavatu tuuakse ära. Srong tõmbub vähe tagasi, et võtta kahureist sakslaste nähtavad kohad tule alla.

L-r. soomusrongi nr. 2 suurtükiplatvorm „Kalew” suvel 1919

Koolipoisina vabadussõjas — E. Räästas

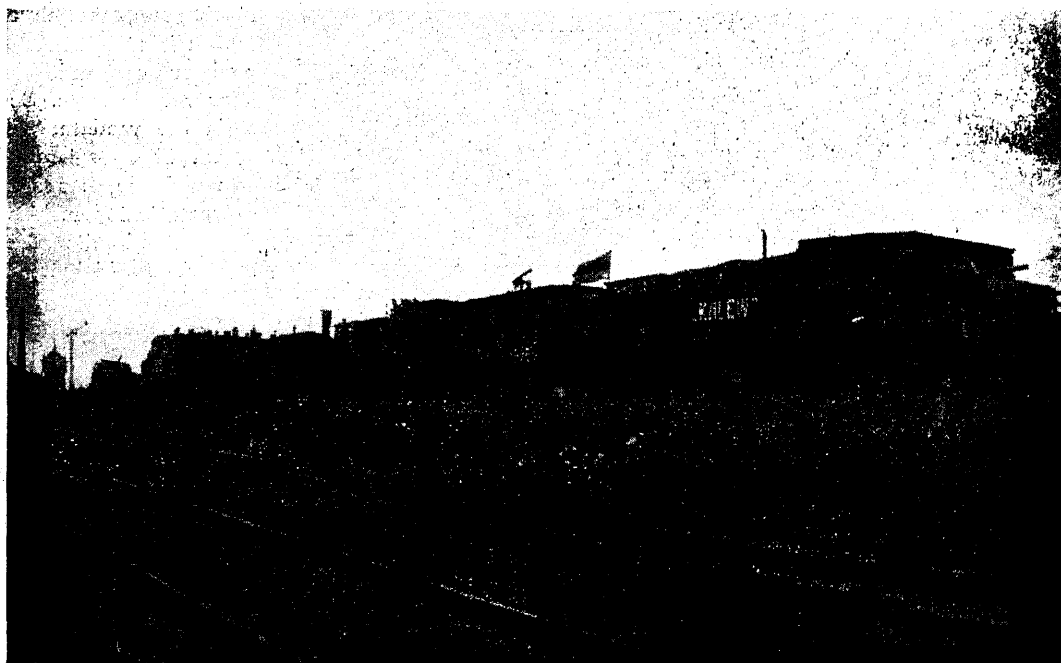

Vangilangenud landesväärlane

Meie soomusrongi löögiosa Riijaamas, oktoobris 1919. a.

Sellela lõpebki esimene tule-kokkupuude sakslastega. Kõikide tähelepanu on parajasti pöördunud ette, arutletakse viimast vahejuhtumit, kui äkki hütab patarei vanem ohvitser: „Sakslased tulevad!“ Näidates ise paremale kõrvale. Ja tööpoolest, paremalt, suure metsa puude vahelt sakslased otse kolonnis, käes viskevalmis käsigranaadid juba umbes 50 sammu kauguselt lähenesid soomusrongile. Kuna meil keelatud oli tuld esimesena avada, siis sakslased veelgi lähenevad.

Pidime laskma rongi vallutada!? Esimene kuulipildurite komando avas tule oma kõikidest parempoolsetest kuulipiljujatest, koos lewisidega, neid võis olla 12. Talle sekundeerisid pea teised. Ja siis nüüd võis näha, kuid tiheda tule all mõne sekundiga sakslaste kolonnid niideti maha. Sõdureid langes ettepoole ja vajus tagasi, risti-rästi, nagu tuleleegis. See oli jube surmamäng, mis kestis vaid sekundeid. Üksikud sakslased püüdsid veel põgeneda taha poole tule alt. Kuid vaevalt neist keegi pääsis. Mändide alla jäi hunnikusse langenud.

Nii eesti kaitseväge võttis vastu langesvääri sõjakinda, andes sakslasile ka esimese õppetunni. Sakslased toimisid siin samuti kui 700 aastat tagasi. Nad määravad aja ja koha, et pidada rahulikult läbirääkimisi. Eestlased ikka ja jälle usaldavad nende sõna ja lubadusi ning ootavad neid läbirääkimistele, kuhu aga esimesed jäävad tulemata. Ja siis nad ootamatult ründavad eestlasi, et neid reetvalt hävitada. Seekord aga eestlased jäävad võitjaks! —

Ohtu lähenes. Soomusrong alustas sõitu tagasi Võndu, et informeerida ülemjuhatajat ning lätlasi sõja algusest.

Sõda langesvääriga on alanud, — kallaletungiga meie soomusrongile Amati silla ees. Juba järgmise päeva hommikul vara, umbes kell 5, sama soomusrong sõidab Võnnust välja, edasi — sakslasile vastu, teades, et päeva kestes ees on palavaid kokkupuuteid. Meeskond on täis võidutahet ja meelekindlust.

Soomusrong liigub täies lahingukorras eilset teed mööda. Ta möödub paremal asetsevast Birkenruhe mõisast, paremal vaid lige väli.

Birkenruhe mõisa ühe välja kohal esimese k-do kuulipildurid seavad rukkivälja päale sihikut, niisama. Kuna säält möödus maantee, siis kuulide langemisel tolmupilve järele oli kerge tabavust jälgida. Kuid see juhuslik märgilaskmine muutus nagu saatuse tahtel sakslasile valusaks õnnetuseks.

Soomusrongil usuti, et nii Võnnu kui ka Birkenruhe mõisades pole veel sakslasi. Allpool Birkenruhe't, teises mõisas, päalegi nähtus askeldamas massiliselt sõdureid, keda vormi järele oli aga raske ära tunda, kuna lätlased ja sakslased eemalt ühesugustena näisid.

Äkki hakkas kostma laskmist tagant. Oli näha, kuis sakslased üle lageda välja läksid Võnnu päale seljatagant. Kuna väli oli lige ja sakslased liikusid kolonnis, siis soomusrongil meie sõdurid sattusid otse hasarti, et vaevalt varem on neil ees olnud nii tänulikke märke. Kahurid ja kuulipildurid avavad tule. Granaadid langevad otsekohe sakslaste kolonnidesse. On näha, kuis iga granaadi lõhkemise järele jääb kolonni auk. Kuid sakslased jälitavad vankumatult lätlasi. Sakslased tahavad rukkivälja äärest üle tee pääseda Birkenruhe mõisa päale, milline ülekäik aga püsib meie kuulipildurite tule all. Kes pääseb kahuritule alt, seda tabavad kuulipildurite kuulid. Sel väl-

jal hukkus sadasid sakslasi, kusjuures meie poolel polnud ühtki kaotust.

Nüüd avati kuulipildurist tuli ka allpool asetsevas mõisas lahingut jälgivate sakslaste pihta. Ka säält neid langes hulgana. Kuid siis jookseb soomusrongile üks läti ohvitser ja teatab, et sakslased on vallutanud juba Birkenruhe mõisa ja säältkaudu tunginud Võndu!

Mees on äärmiselt hirmunud: avatakse kuulipildurite komandos, kus ta viibib, tuli ühelt poolt, — langeb ta komandos vastu vastaspoolset seina; avatakse jälle vastaspoolt tuli, heidab ta end maha teisele poole seina ääre.

Kuna seljataga Võnnus olid juba sakslased sees ja lätlased paanikas, siis ruttas ka meie soomusrong, kes kartmatult oli sakslastega lahinguid löönud kahele poole, tagasi. Meie soomusrong sõidab otsekohe Võndu sisse. Nüüd jooksevad paanikas lätlased jaama kokku. Siin soomusrong võttis päale haavatud ja kolonel Sengali Võnnukaitse riismed ning tõi need Võnnust tagasi esimesse, Loode jaama.

Miks küll sakslased, tunginud juba Võndu, ei lõhkunud ära me soomusrongi tagant raudteed, mis seisis eespooltähendatud mõisade vahel linna taga? küsivad meie mehed.

Tähelepanelikud sakslased peaaegu kunagi ei jätnud kasutamata neile avanenud õnnelikku juhus. Kuis nad siin ilma millegita lasksid meie soomusrongi lõksust välja, on jäänud tänini tumedaks.

Loode jaamas lasknud läti Võnnu kaitse riisemil vagonist lahkuda, me soomusrong võtab uuesti auru päale ning sõidab tagasi Võnnu päale, et uuesti linna sisse sõita ja sakslastele linnatänavatel saun anda.

Juba on Võnnu selgesti näha, sinnani vahest ainult 3—4 klm; lähedal asetsevast mõisast raudteeni ulatub allee, seda mööda läheneb mõisast läti naine.

Soomusrong peatub ja naiselt küsitakse: ..

„Kas sakslased on mõisas?“

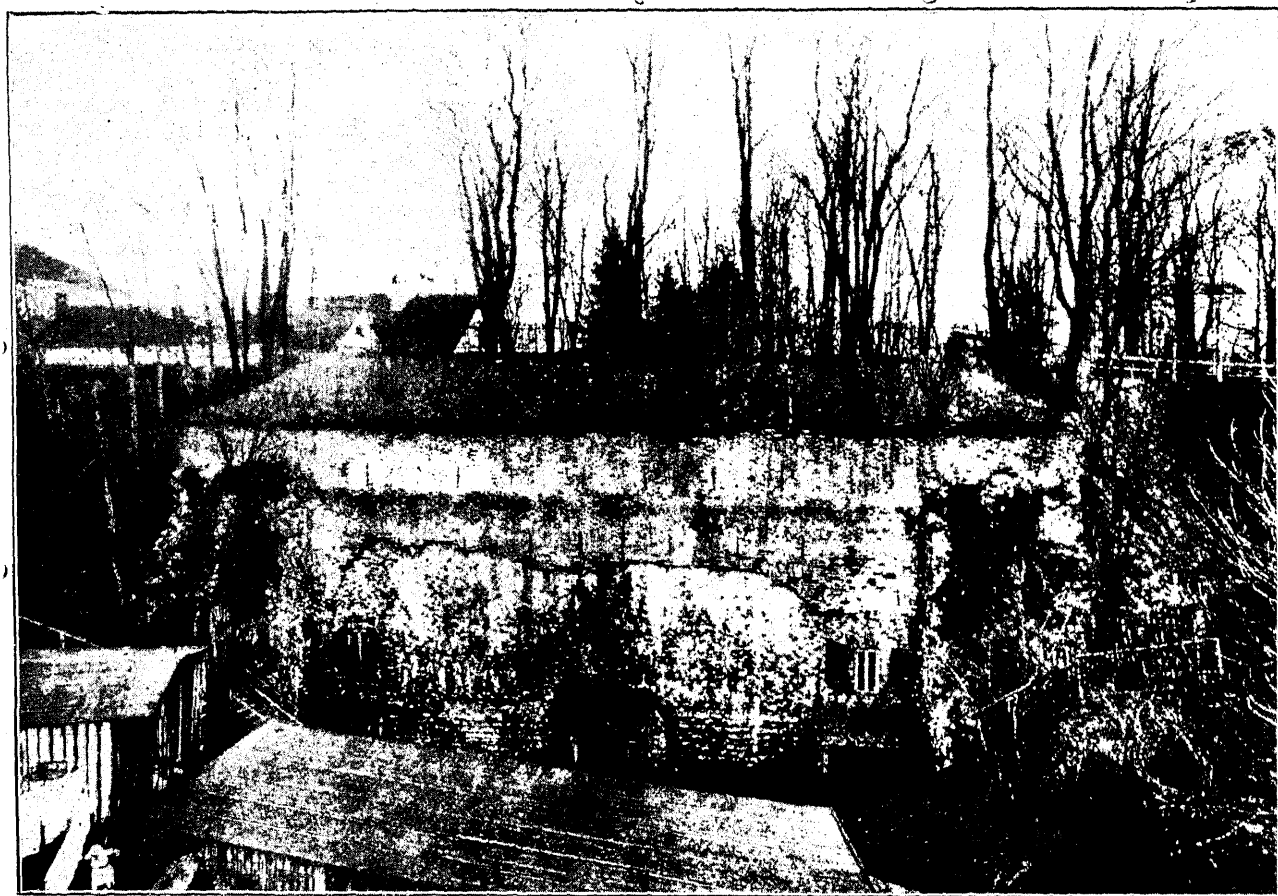
Naine kinnitab, et ei tea midagi. Säält kuuldub, kuis eest ja tagant raudtee lastakse õhku... Siin nüüd tahavad sakslased püüda kinni ja hävitada me soomusrongi! Ja samast mõisast, kust naine tuli, avatakse nüüd rongile äge kuulipildurituli.

Agaga ka meie kuulipildurid vastavad — kohe. Ning samas meie dessandid hüppavad maha ning asuvad vihaseks langesvääri ründama.

Jaani Pert

Eesti soomusronglaste
valvetõkke kaevikud
Stakelni all

Kelder Tartu Toomimäes, vaadatuna Lossi tänava poolt. Taga vasemal Tähetorn ja osa kohast, kus asunud piiskopi loss

Keldrikäigud Tartu Toomimäes

Natuke Tartu ajalugu

Maa-alused käigud ja keldrid me keskajsete kindluste juures, nagu Narvas, Tallinnas, Tartus, Otepääs jne. on ikka paelunud kodanike huvi. Peatume siin Tartu Toomimäe ja ta keldrite mineviku ja oleviku juures. *Toim.*

TARTU muistse linnuse tekkimise põhjustajaiks Toomimäele, praeguse Tähetorni kohale, tuleb lugeda soodsaid looduslikke tingimusi, mäe järskude kallaste ja veerude näol. Nüüdsete Vallikraavi, Lossi ja Ülikooli tänavate poolsest küljest kindlustati linnus kõrgete müüriinõlvadega, millistest on nüüd vaid varemed järele jäänud.

Arvurikkad võitlused venelastega, küll Vsevolod Mstislavitši ja Jaroslav Vladimirovitši aegadel, näitavad venelaste poolt Jurjevi nimeliseks ristitud linnuse vastupidavust kindlustatud sõjakantsina. A. 1223 sakslased tegid asjatuid katseid linnust hästi organiseeritult vallutada. Kuigi järgmisel aastal Tartu langeb nende kätte, peab orduvägi tervelt viis päeva piirama linnust ühes lätlaste ja liivlastega. Alles kiviheite masinate ja tagavaraväe kohale toomisega õnnestub sakslasil kindlust 15. juulil 1224 vallutada.

Kohe selle järele asuti mäele kindluste ehitamisele eestlaste linnuse asemele, kolmele poole järsult langeva mäe kagupoolsesse ossa. Uus kindlus koosnes pää- ja kraaviga eraldatud eeslinnusest. Kraavi kohale ehitati võlvitud sild. Eeslinnus ise ulatus kuni praeguse Nais-

tekliinikuni. Pääkindluse avanes käik praeguse Lossi tänava poolt eeslinnuse sisemisest küljest. Linnus oli kaitstud müüristikuga, kuhu ehitatud väravad ja kaitsetornid igas suunas. Kahjuks pole linnusest muid lähemaid teateid säilinud, kui vast see, et sääl asus relvade saal ja lossikirik. Suur Püha Pauluse nimeline doomkirik ehitati mäele hiljem.

Linnus sai residentsiks piiskop Hermannile, kes Lihulast määrati Tartu ümbruskonna piiskopiks. Seepärast nimetati seda linnust Piiskopilinnuseks.

Paarsada aastat päle linnuse ehitamist, ründasid venelased 1558. a. vürst P. J. Šuiski juhtimisel maad. Tartu piiskop Hermann Wesel läkitas küll saadiku Moskva, samal ajal tehtud rahulepingut meele tuletama, kuid ettevõtte nurjus. Võitnud mitmed linnused ja „linnad“, venelased jõudsid Kastre alla. 11. juunil algas Tartu pommitamine Ropka poolt. Eriti kannatada saab linna müüristik ja Piiskopilinnus. Kuna linna ainult 140 sõdurit kaitses ja nälg varuks oli, langes linn venelaste kätte. 19. juunil võttis vürst Šuiski pidulikult üle Piiskopilinnuse ja linna võtmed. Piiskopile määrati eluaegseks asumiseks Kärkna klooster.

Mis venelased piiskopilinnusega tegid, pole teada, küll aga näitavad allikad, et nad siin põhjalikult rüüstasid ja väärtusliku Venemaale saatsid. Mis venelaste

päaletung oli veel alles jättnud, see hävis poola ajal linna piiramisel. Piiskopilinnus langes varemetesse, samuti Toomkirik.

Rootsi aeg tõi Tartu Toomimäele suuri muudatusi. Linn kindlustatakse uuesti ümber, ringi ümber linnamüüri kuhjatakse bastionid ja vallid. Toomimäe kallakuile, mida seks otstarbeks tuli muuta, anti kaunis suureulatuslike mullavallidega sootuks uus kuju, millisena Toomimägi tänini säilinud. Rootsi ajast on säilinud järgmised bastionid:

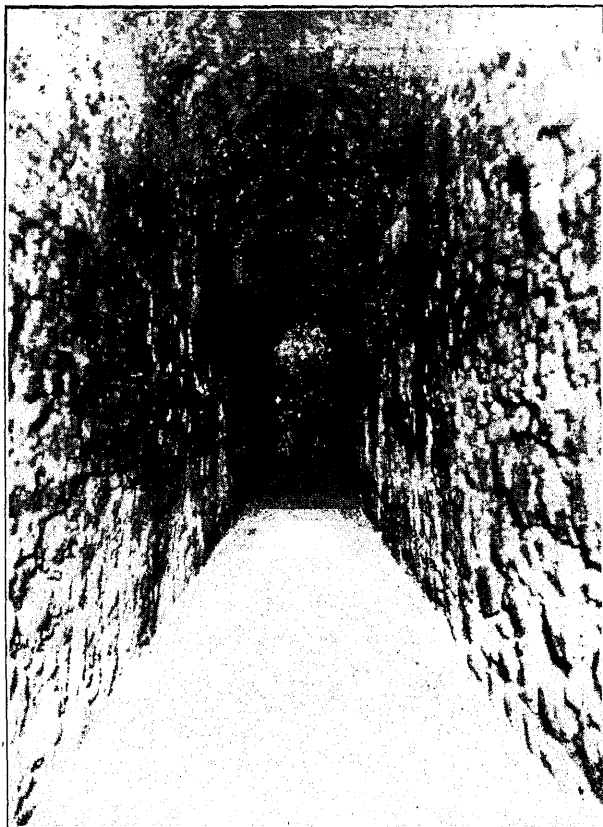
Karl IX bastionid Vallikraavi lõpul vastu Ülikooli tänavat, Karl Gustavi bastion praeguse anatoomikumi kohal ja Karl XI-da bastion — Toomikraavi lõpul, vastu Katoliku tänavat.

Karl XII päevilt on Toomimäel tänini säilinud orus kaks vähemat keldrit, mis kuulusid rootslaste fortifikatsiooniuurimisele 1700—1702. a. Tartu kaitsmisel venelaste vastu.

Üks kelder asetseb Toomivaremete juures V. Reimani mälestussambast vasemal. Kui Baeri monumenti juurest pöörduvat teed liikuda Toomivaremete suunas, siis märkame vasemal väikest nõgu, mis lõpeb keldri sissekäiguga. Kelder algab 2 meetrit allpool ja ulatub väiksesse orgu, mille jalal näemegi mingit tsemendiga kinnimüüritud avaust. See kelder on hästi säilinud: ükski telliskivi siin pole välja kukkunud. Kelder on 25 meetrit pikk, 2,5 m. kõrge ja 2 m. lai. Ka tema põrand on kivist, millel nüüd paarikümne sendimeetri paksune liivakord.

Teine kelder asetseb praeguste ülikooli anatoomikumi keldrite kõrval vastu Tähetorni. Kelder on mitu meetrit eelmisest sügavam, kuni kahe süllani. Ka see kelder näib olevat tegelikult suurem olnud, ta ots on aga kinni müüritud ja ülejäänud keldriosa kinni aetud.

Milleks need keldrid on ehitatud, on raske ütelda. Ühed arvavad, et küllap keldrid on ehitatud laskemoona

Osa Toomimäe keldrikoridorist

laoks. Tõenäolisem on küll väide, et keldrid olid sõdureile läbikäiguks orust orgu, et oma liiklemist vaenlastele nähtamatuks teha. Ka keldrite asula kinnitab seda väidet, sest keldri sissekäik asetseb sügaval orus ja lõpeb samuti orgu. Võimalik, et selliseid keldreid leidub Toomimäes teisigi.

Põhja sõja ajal oli Tartu seisukord paar aastat „õnnelik“, linn paistis igati kindlustatud olevat ning kuningas Karl XII Tartus käies jäi fortifikatsioonitöödega rahule. Kui 4. juunil 1704. a. ilmusid Šeremetjevi jalaväed ühes laevastikuga Tartu alla ja alustasid selle piiramist ja pommitamist, ei suutnudki nad Tartut vallutada, vaatamata sellele, et 20 000 venelast oli 4000 rootslase vastu. Peeter Spure tulekuga lahinguplatsile muudeti aga sõjaplaani ning venelased koondasid kogu päaletungijõu linna kõrgemale punktile. Alles nüüd oli venelaste relvadel edu ning 12. juunil oli sunnitud linna komandant Skytte vaherahu paluma.

Põhja sõda oli Piiskopilinnusele annud surmahoobi: endine uhke kindlus seisis lausa varemeis. Parem polnud kogu Tartu väljanägemine, kui 1708. a. elanikel lubati linna tagasi tulla.

Katarina II ülesandel 1763—1767 aastail alustati uuesti Tartu kindlustamist, millise ülesande endale võttis kindral de Villebois. Villebois ehitas Toomimäele bastioone, kasarmuid ning tänini säilinud püssirohukeldri.

Bastioonide ja keldri ehitamise materjaliks kasutas Villebois Piiskopilossi ja Maarja kiriku lammutamisest saadud kive. Pääsajalikul Piiskopilossi kividest on see

Karl XII-aegse keldri sissekäik Tartu Toomivaremete juures, V. Reimani mälestussambast vasemal

Keldri esik

püssirohukelder tehtud. Seda keldrit vajas vene garnison Tartus. Keldrisse pääseb kolme ukse kaudu keldri välismüüri eesküljelt. See 15 meetri kõrgune ja 24 meetrit pikk telliskivist keldri välismüür asetseb Tähetornist pahe- mal pool, vastu lossi tänavat. Keskmise ukse viib pää- keldri, mille ümber jookseb poolringiliselt 6 meetri kõr- gune ja 6 jala laiune koridor, kuhu mõlemast otsast pääseb ülejäänud kahe ukse kaudu. Pääkelder ise, mis ligi 13 m. kõrge, annab maa-aluse kiriku mulje oma massiivsuse ja ehitusviisiga.

Pääkeldrit lahutas välisseintest koridor. Asjatundjate arvates oli koridori ülesandeks, maapinnast sisekeldrisse veeimbumise ärahoidmine, vajab ju püssirohi kuiva hoiu- ruumi, eelpool mainitud kaks keldrit tarvilikult kuivad ei olnud. Püssirohu hoiupaik nõudis aga ka hoolitsust välise õhu juurevoolu eest keldrisse. Ja sellele oli ka mõeldud, mida tõendab keldri korsten. Veel praegugi on Tähetorni kõrval asetseva elumaja ees puudega ümbrit- setud kõrgem koht — kungas, kus püssirohukeldri „hülge- päevil“ asus 6 jala laiune ja 2 sülla pikkune korsten, arvates muidugi keldri alumise korra laest.

Huvitav on veel asjaolu, et 1810. a. ehitatud tähetorni kõrval oleva teenija elumaja keldergi on olnud püssirohu- keldriga ühenduses. Teenija keldrist pääsis püssirohu- keldri koridori teisele korrale, kuna pääkelder ise on ühekordne. Omal ajal lasknud aga prof. Schwartz tähetorni keldris püssirohukeldri koridori viiva tee avause kinni müürida rottide pärast.

Sellest püssirohukeldrist on ühtlasi teada, et teda ehi- tati tervelt 10 aastat. Ta valmis 1778. a. 22 aastat hiljem kinkis Vene keiser Paul I Toomimäe ühes temale kuulu- vate hoonetega ülikoolile. Nii sai ka see kelder viimase omanduseks. Kuid garnisoni püssirohi jääb keldrisse. Ülikooli nõudele 1807. a., viidagu püssirohi keldrist ära, ei anta võimude poolt üldse vastust. Lõpuks pääle pikka kirjavahetust Tartu rae, kindralkuberneri ja Riias elutseva sõjaministri volinikuga, komandeeris krahv Araktschejev 1809. a. novembris Narva garnisoni Tartu — eesmärgiga, püssirohtu ära viia, mida keldris veel leidunud 13 tonni.

Ülikool sai püssirohukeldri omandamisega suure risti kaela. Tekib terve rida protsesse keldri pärast, rääkimata veel kulukaist remontidest. Pääsi, ülikoolil polnud keld- rit üldse vaja. Pääle 1825. a. remonti anti kelder 150 rbl. eest kasutamiseks Vorbuse parunile õllekeldriks. 1855 a. hindasid ülikooli arhitektid keldri väärtuse 40.000 rbl.

Kuni 1896 a. oli püssirohukelder õllelaoks üüritud, kuni prof. Lewitzky otsustas teda kasutada horisontaal- pendli asupaigana maavarisemise ja magneetiliste nähete vaatluseks.

Veel vähem aega aga kui püssirohuhoiupaigana, teenis kelder teadust: 20 aastat. 1915. a. evakueerimise puhul viisid venelased keldri instrumentid Venemaale. Viimasel ajal kasutab keldrit kartulite ja muude produktide pani- paigana üliõpilasköök.

Mis puutub keldri välimusse, siis saame juba sellest vastava pildi, kui kuuleme, et 56 viimast aastat on ta seis- nud remondita. Keldrisein, nagu pildil näha, mureneb iga aastaga. Ilmastiku mõjude kõrval lõhuvad keldrimüüri seinakivide vahele kasvanud põõsad ja taimestik. Oma- aegset kaht akent, milliste avauseid näha vanemal üles- võttel, katavad nüüd plekkplaadid. Keldriesisest platsil on aegade jooksul otse džungel saanud.

M. R.

Karl IX-da bastion tänapäeval, Vallikraavi tänava lõpul, vastu Ülikooli tänavat

Vaimujupi särts Selle tasu meil ja Ameerikas

*Avaldame vaba sõna põhimõttel, ilma et mõis-
laksime hukka autori kõiki väiteid ta artikli eesti
osas. Olnud ligemale kümme aastat kodumaalt
eemal, on talle eesti olud veel osalt võõrad, harju-
matud; siit ka rahulolematust „Loominguga“, ka-
sutu kloostriväljaandega tema silmis. Omalt
poolt soovime „Loomingule“ ja ta ümber koondun-
ud kirjanikele senist edu.*

Toimetus.

ON kahju mõnest sõnast, mis kaob keelest. Täna seni, kui kunagi kõneldi sulemeestest, mõtleja vaim selle mõiste siis alati ühtis kujutelmiga mingist tääkteravast, — millegist, mis pidi olema osav selleks, et olla võimas ja mõjuv. Näib aga, et varsti, niipea kui on ebaleva inimaju veelgi enam piiranud sisse abivalmis masin, siis vist osutub ebakohaseks „sulemehe“ asemel ajada läbi isegi ka sõnaga „kirjamees“. Otse leinalisena mõjus sõnastus ühes äsjases leheteates, mille järele keegi eesti kirjanegi, — selleks, et lõpule viia oma pikema lemmikteose, oli soetanud endale kirjutusmasina.

Jah, teame küll, kui raskeltloetav on nii mõnigi sule abil valmistatud skript, kuid teame ka seda, et nii mõnigi autor sule asendamisest masinaga loodab oma ajudele uut õnnistust, — usub, et ühes väliste hõlbustustega sõnade reastamises suureneb ka sõnade väärtus. Üks Ühendriikide tuntuim kriitik on iseloomustanud olukorda juba sellasena, et juhul, kus pandaks rüppe kirjutusmasin mingile, kas või kolmest isikust koosnevale inimgrupile, siis leidub nende seas vähemalt kaks, kes kohe haaravad ta, — literaarse tootmise sihiga. On tõesti kummalisi nähteid see universaalne tung saada autoriks. Nõnges kirjutamisinnus välditakse tõsiolud, — hüljatakse tõik, et tegelikult teist kutset polegi, mis oleks vaevalisem, kurnav veelgi enam, milles edu oleks vähem sõltuv harvast sünnipärasest annist, pikaldaselt korjuvat kogemusoskusest ja — pimedast juhusest. Otsekui kanapimedana iga aspirant on valmis unustama, et pole teist ala, milles oleks võistlus võrdseltki kibe, terav, mis pakuks selliselt väikest kompensatsiooni kõigile nendele, kes kunagi ei tõuse kõrgemale keskpärasusest.

Lootusagaraid rõhub pääle tulvil. Nii on see meil, ning sama nähtub ka hasartvõistluse klassilisemal maal — Ameerikas. Ameerika nädalkirjade seas üks levinumaid, *Collier's*, saab kuni 300 käsikirja päevas, 90 protsenti sellest juttude ja jutukeste näol, ning rõhuvas enamuses on autoreiks need, kellest kunagi varem pole kuuldud, kellelt kaastööd kunagi pole küsitud. Veelgi rohkem saab kaastööpakkumisi teine kuulus Ühendriikide nädalkiri, *The Saturday Evening post*. Endi koguses kõik Ühendriikides ilmuvad nädalkirjad aastas kasutavad ära ümmarguselt 250 romaani ja novelli, ning umbes sama arvu artikleid; kuna aga enamikus need on tellitud töö, võib ütelda, et nädalkirjad kogu aasta jooksul ei kasuta ära materjali niipalju, nagu seda nendele pakutakse kahe päevaga. Sama vahetõde kehtib ka kuukirjade suhtes; nende aastane romaani- ja pikemate novellidetarvitus ulatub koguarvus kuuekümmenele ainult. Raamatualal sellised suurkirjastajad nagu *Knopf* või *Viking* endi postis iga 12 kuu vältel leivad mitte vähem kui 1500—2000 käsikirja, kuid nende

ALFRED TAMM

*Ameerika kunstniku Joe Barrows' šarž, Columbia
ülikooli 1933. a. ajakirjanike lennu albumist*

kirjastusel ilmuvate raamatute nimestik aastas sisaldab mitte palju üle saja tiitli. — Näitekirjandus? — Igast 190-st näidendi käsikirjast, mida Ühendriikides kusagil müüa pakutud, jõuab kirjastamisele ja lavastamisele vaid üks. Kino? Raadio? — Eritreeninguga palgalised suuremates ettevõtetes nendel aladel täidavad kõik jooksivad tellimused; asjaarmastaja šansse siin võib arvutada vaid ühele tuhande vastu.

Ent siiski ei lakka ta ründamast. „Iga muu ameti ja tegevuse kõrval tunnen kirjutamise endale olevat kõige omasema, s. o. tulen sellega toime kõige kergemalt“, arwab ta enesekindlalt. Kirjastajad ja toimetajad aga vaid ohkavad kumisevi kõrvu: „Tunnusteks inimeselt, kes ei kõlba kirjutama, me muud ei vajagi, kui vaid seda tema tõendust, et kirjutamine tema kätes imehõlpsalt laabub“. Iga toimetaja teab, et menukas kirjutamine on kõikidest töödest see aju- ja kühmakoormavamaid, enam aegavõtvaid.

Siiski, oletame, et mingi algaja autor Ameerikas müüb ära oma esikteose. Enda silmis ta on siis otse õnne- seen, — kirjastusleping harilikult kindlustab autorile esimeselt 5000 müüdüd eksemplarilt 10 protsenti, järgmiselt 2500-lt 12 1/2 protsenti, ning 15 protsenti kõigest, mis üle selle. (Raamatuhonoraar tõuseb kuni 20 protsendile ainult *Pulitzer*-auhinna laureaatidel ja pidevate *best-seller*'ite autoreil). Ent seda, mil mingi raamatu esimene trükk levib 5000 eksemplaris, kahjuks juhtub harva. Tehud kokkuvõtete järele, keskmine esikteos Ameerika raamatuturul toob autorile ainult 180 dollarit, ning kuul-

sust üsna nigelalt. N. n. *best-seller*, ülemaalse menu võitnud raamat, annab autorile keskmiselt 3750 dollarit, kuid kahjuks nende 8000 tiitli hulgas, mida aastas ameeriklase raamatulauale pakutakse, *best-seller*'iteks küündivaid on vaid tosina tümber.

Keskmisele romaaniautorile sissetulek tema raamatu müügist seetõttu tihti moodustab vaid „taskuraha“; dollareid sada või paar saab ta juure, kui müüb ära oma teose järgkujul ilmumiseks. mõnesse ajakirja. Odavamad ja vähemlevinud nendest maksavad ainult sent või kaks reast; jõukad, luksuslikumad väljaanded, kuigi ka veel tänapäeval lubavad reatasuna viis ja kuus senti, aasta kestel endi veergudele mahutavad ära aga vaid kuus kuni kaheksa seriaalromaan, — kuukirjad nende hulgas suudavad tarvitada vaid kolme-nelja, — ning eelduseks seejuures on, et autori nimi olgu „läbilõõnuid,“ ülemaaliselt tuntuid.

Vahemise abimehe osa nii autorile kui ka kirjastajale ja toimetajale etendab n. n. kirjandusagent. Iga edasimüüdud käsikirja autorilt võtab ta kümme protsenti vahekaasu, aga kuna „esimese, jäme-sõelana“ kirjandusagendi osa kirjastajad siiski hindavad ja nende kaudu saadetud ümbrikke ja ristpaelu avavad parema tähelepanuga, püsib nende äri. Kuid ka nemad, — ehkki suudavad vaid paigutada umbes 30 % oma sissetulevast kaubast, — eelistavad endi klientideks, kelle kaupa nad siis edasipakuks, eeskätt ikkagi neid, kellega neil juba varem äri olnud; vastavalt, ühe suurima sellise agentuuri nimestikus figureerib uusi juuretulejaid vaid 2 protsenti!

Draama-agendid New Yorgis on algajale kõige otsekohesemad: soovivad igale, alustada näidendikirjutamist puht-ajavitielistel motiividel ainult. Tõsi, hästivalitud ja -käsitatud aine laval võib tuua sisse raha; ameerika autor aga teab ka, et seitsmestkümnest hooaja kestel Broadway'l esietendusele jõudvast näidendist ainult poole-tosina tümber ei sula proovituks. Läbilõõnud näidendeist pool, s. o. kaks-kolm pärast ulatuvad kinolinale, ja siis võib tasu tõusta kuni 10—15 000 dollarini.

Kuid eritiitleid kinos ilmub aastas vaid 500—600; sääljuures vähesed nende hulgas on väljaspoolt, juhuslikest allikatest. Umbes kolmandik kinoainestikust ammendakse ajakirjades ilmuvatest juttudest ja romaanidest, mille autorid siis saavad tasuks 1500—7500 dollarit; meeletagem aga siingi, et igast kolmestajast kuskil ajakirjades ilmunud romaani või jutust jõuab kinolinale vaid üks. Otse-selt filmile mõelduid käsikirju väljaspoolt ükski stuudio ei osta pooltosinatki aastas.

Sellises tõkkejooksus isegi need, kes startinud palju-töötavalt, ei tea sageli, kuidas tulla läbi päevast päeva. Mitmesugused erialalised entsüklopeediad, milliseid Ameerikas ilmub rohkem, kui kusagil mujal, maksavad kaastöötasuna dollari iga saja sõna eest, kuid artiklid nendes saavad olla ainult asjatundjate sulest. Uute raamatute arvustus toob sisse tavaliselt vaid raamatueksplari suur-müügihinnaga, või ka reatasu sent sõnalt. Tähtsamate, autori nimega ilmuvate ülevaadete eest paremad ajalehed maksavad kuni 25 dollarit. Käsikirjade lugemise ja nendest pikemate sisukokkuvõtete valmistamise eest võib teenida kirjastajatelt dollarit kolm või viis. Ehk... vastava kuulsusega talent võib teenida 50 ehk 100 dollarit korraga, valmistades artikleid teistele; mitmekülgsed and eel alal seejuures võib päälekauba tunda mõnu sellest, et saab järjes esineda misjonäri, mingi kõrgema ametniku, ärituusa, suure nimega tsirkuseakrobaadi või primadonna osas, — olgu ta ise kas mees või naine.

Bernard Shaw oli oma esimesel 11 tööaastal kirjanduspõllul teeninud üheksa naela, s. o. 165 krooni eesti rahas. Minule seletas äsja üks tuntud nimega Tallinna ajakirjanik, kes inglise keelt valdab üsna nõrgalt, et tema, sõites Ameerikasse, loodab sääl tagajärgi saavutada kirjutamises juba paari aastaga.

Võib mõõnda, et kohandumisvõime on igaski olukorras tõesti tähtis; kuid näib mulle, et ka Ameerikas kirjasõna menu hulkades võiks olla kaugel suurem praegusest ja seega kirjasõna tootjate väljavaated üldiselt oleksid paremad siis, kui säälne kirjandustoodang pakuks lugejale rohkem ka muud päale soravuse. Jaan Kärner *Loomingus* leiab, et ka Eestis on kirjandus muutunud vaid turunõudeid rahuldada püüdvaks tööstusharuks, — kirjanikud „ärimeestena“ on nüüd hoolega sõrkimas sabas tänapäeva ühiskonna „tõdedele“. (— Seni küll on olnud nii, et kirjanik käis eel, rahvas järel...)

Kirjanikul polevat enam mõtet tegutseda tunnustamatu suurusena. — Aga nagu polnuks nad juba ammu tunnustanud ükskeist vastastikku, olles selleks koondunud eksklusiivseks kirjastusringiks ammused abistatava almanak-väljaande tümber! On iseloomustav, et selline seesmine kokkuvarisemise ahastushüüd tuleb nüüd otse sellest ringist, kes aastaid on maitsnud hütseid, mis eesti kirjaoludes üldse mõeldavad. On ju valitsenud arvamine, nagu oleks eesti kirjamehele suureks toeks ja abiks kultuurkapitali 1 1/2 miljonilise aastatoetusega ilmuv *Looming*, — mis aitab meie kirjanikel elada, — makstes eesti oludes päris rahuldavat honoraari (omalajal kuni kroon luulerealt, ja proosalt praegugi kuni 25 senti). See aga pole täpselt nii.

Kui vaadelda *Loomingus* temas ilmuvate kirjanike-autorite nimesid, leiame neid sääl ainult umbes tosina võrra, kuna tegelikult kirjanike arv Eestis ulatub poole-sajani, kui mitte sajanigi. Nendest on paljud üldtunnustatud, aga ei esine või ei saa esineda *Loomingus*. Võib koguni oletada, et kirjanike eneste aegajalisi kaebeid ajakirjanduses nende töö vähesese tasuvuse üle tohib võtta usutatavatenä viid võrra, kuivõrd pole nad koondunud *Loomingu* tümber. Tõsi, seda demoraliseerivat, lagastavat mõju, mida *Loomingu* honoraarimäärad kättesaamatuina erakirjastustele on näidanud, võiks lõppeks ju ka unustada, mahavaikida, kuid ei saa mahavaikida seda, et meie ainsa, toetusega ja seega ka senini püsivama kirjandusajakirja veerud, meie väikeses ringis nii vajalised taimelavana ka noortele algajale, on olnud vaid omaenese võietud eliitsusega kitsa ringi lüpsiallikaks pileki aastaid, — vähemalt eiseni. Ei tohiks unustada ka seda, et ajakirja, mille välisest toetusest kulub trükkikuludeks ehk umbes üks viiendik ainult, on püütud teha hinnalt kättesaadavaks (ja huvitavaks?) vaid paarilesajale maksulisele tellijale-erisikule. *Esmaspäevas* nuriseb Mait Metsanurk, et raamatute paber on praegu liiga kalline; — kas ei ole juba õigem, kui peekoni-preemiade eeskujul, senise abistamisviisi asemel makstaks juure kirjandustoodete paberile?...

Ameerikalikku autorite üleproduktsooni meil pole veel karta niipea; meie vaene kodanik ometi ka loeb rohkem, kui loeb ameeriklane. Selleks, et võiks kasvada päale uut väärtuslikku, tuleb püüda, et puhastataks, hoitaks teid lahti noortele, — seniste riiklike ja erakirjastusallikate nivelleerimise ja laiendamise abil, — et ei jääbuks meile tulevikulootusena, seniste kirjanduskäsitöölise „praktilise idealismi“ sekka, ka ideelist. — Vaimset.

Ei, rahvas veel t a h a b vaimset.

Näärmed . . .

Hiiglase ja lilliputi kasv oleneb neist

SAGELI kuuleme lastevanemaid kurtmas: lastel ütleb arst, olevat näärmed haigestunud... Alati on palavik: 37 või natuke üle. Vanemad, eriti emad, peaaegu ahastavad. Kardetakse komplikatsioonide tekkimise võimalusi. Üteldakse: meil on halb kliima... Näärmeil ongi oluline osa täita inimese organismis. Alljärgnevas annab dr. Roots lühülevaate n. n. sisenõristuse näärmete osast inimese elus. *Toimetus.*

NAGU riigis on tarvilik töökorraldus, nii on see inimese kehaski. Töö on ta üksikute rakugruppide vahel ära jaotatud. Üksikute elundite tegevus peab toimuma nii, nagu see organismile tervikuna tarvilik. Näiteks kõndimisel, tööl jne. peavad me vastavad lihased töötama täpselt. Suurema liikuvuse korral, näit. jooksmisel, on kiirendatud ka südametegevus ja hingamine, sest lihastele on vaja rohkem verd, s. o. rohkem hapnikku ja toiduaineid. Kehalise töö puhul on nälg suurem ja see sunnib meid rohkem sööma; veepuudus sunnib vett tarvitama. Seedimisel peavad korralikult töötama sülg, mao ja soolte näärmed, mao- ja soolte lihased jne. Üldse kogu keha tegevus peab toimuma korrapäraselt, alles siis võib organism püsida tervena.

Kehategevuse korraldus toimub osalt ergukava poolt, ergureflekside abil, teiselt poolt aga sisenõristuse näärmete tegevuse mõjutusel.

Sisenõristuse näärmed valmistavad erilisi keemilisi oluseid, n. n. hormone. Viimased satuvad eristumisel verre ja vere kaudu kantakse kaugemal seisvatesse elunditesse.

Meil on olemas suus — süljenäärmed, maos — mao-mahlanäärmed jne, millised oma saaduse ehk sekreedi eristavad teatavate viimateede kaudu otse pinnale või õõnesse, nii sülg — suhu, maomahl — makku, kuna sisenõristuse näärmed eristavad aga oma saadused, s. o. hormoneid, otseteed verre; neil pole erilisi viimateid.

Hormoonid on oma kindlate spetsiifiliste omadustega ja tekitatakse vastavates näärmete rakkudes.

Nendest erelistest kindlas sihis mõjuvatest keemilistest ainetest oleme saanud selgema kujutelu alles viimaste aastakümnete vältel.

See oli Brown-Sequard, kes omistas paljudele elunditele hormone tekitava võime, eriti neile, millised ei oma väljaviivat teed. Tema avaldas 1. juun. 1888, Pariisi *Société de Biologie* koosolekul teadaande oma tähelepanekuist. Olles siis 72-aastane vanake, teatas tema sellest noorendavast mõjust, mis avaldanud temas looma sugunäärme ekstrakti süstimine; selle aine sisseviimisel tundis tema erakordset kehalise jõu paranemist ja isegi ajutegevuse tugevnemist. Seda päeva, mil Brown-Sequard teatas oma uurimuse tulemusel, peetakse üldiselt sisenõristuse-teaduse sünnipäevaks.

Millised on siis need näärmed meie organismis, mis niivõrd olulise tähtsusega meie kehategevuse korraldusel ja milles väljendub nende toime?

Tähtsamad neist on: kilpnääre, lisakilpnääre, neerupäälis, harknääre, ajuripats, kõhunääre ja sugunäärmed.

Vaatleme linnulennult üksikute näärmete tegevust eraldi.

HIIGLANE JA KÄÄBUS

Kilpnääre asetseb hingetoru ees ja kõrval, allpool kõri.

Kui kasvaval loomal välja lõigata kilpnääre, siis jääb tema kasv seisma, seedetegevus aeglustub, nahk tursub. Meie näeme, et pikad luud jäsemel jäävad lühikeseks; ka hambad jäävad algeliseks ja karvakasv puudulikuks; loomad pole nii elavad kui normaalselt; sugunäärmed jäävad väikseks jne.

Kui vastav kilpnäärme kõrvaldamise operatsioon teostada täiskasvanud looma juures, siis näeme, et karvad hakkavad langema välja, nahk on samuti kuiv, haavad paranevad halvasti, ainetevahetus nõrgeneb tunduvalt.

Need nähtused on tingitud sellest, et kilpnääre tekitab erilist ainet (thyroxin'i), mis sisaldab jooti. Jooti leidub normaalselt veres rohkemal määral ka rasedal ja kuuriite ajal. Selle aine olemasolu on tingimata tarvilik meie ainevahetuses korralikuks kasvamiseks ja ajutegevuseks; ta soodustab ka vere tekkimist ja vereäraandmist koest.

Kilpnäärme tegevuse puudulikkus võib esineda inimesel, kas selle näärme kasvaja või mõne haiglase moondumise puhul. On kilpnääre sünnipäraselt väike, mis esineb mõnel pool mägistes piirkondades (näit. Alpides), siis näeme, et inimene jääb lühikeseks, tõntsakaks, luude kasv on tõkestatud, ainetevahetus nõrk, kolju suhteliselt suur, nina sisselangenud, sugunäärmed väikesed, vaimselt avaldub idiootsus.

On täiskasvanud inimesel kilpnääre mõne vigastuse tõttu või operatsioonil kõrvaldatud näiteks vähja tagajärjel — ka mõned haigused võivad mõjutada näeret nõrgestavalt, — siis väljendub haiguspilt, mida nimetatakse limaturseks ehk müksödeem'iks. Meie näeme, et nahk

Lawson Wood:
KÖNETUND

pundub, tursub (nii näol, kuklal, jalgadel, kätel) seetõttu, et kudedes on palju vedelikku; nahk on kuiv ja külm, pulss aeglane, ainetevahetus nõrk; võib nentida ka üldise võimsuse vähenemist, hingelise seisukorra muutust jne.

See nääre võib aga tublisti suureneeda ning valmistada liiga palju nõret. Näeme haiguspilte, mida nimetatakse Basedovi haiguseks, kropsiks.

Lisakilpnäärmed on umbes läätseterasuurused sõlmekesed, kilpnäärme läheduses, samuti kaelal, kaks kumbagil pool. Lõigatakse need välja, või oli mõni vigastus, verejooks jne. sel kohal, mistõttu purunes nääre, siis näeme, et tõuseb erkude ärritatavus, refleksid, refleksid on tugevad ja lihased tõmbuvad kramplikult kokku. See nääre tõkendab erkude ärritatavust ja korraldab lubjaainetevahetust organismis.

Neerupääliseid on kaks ja nad asuvad ülalpool neeru otse neerul (sellest ka nimetus). Lastel on see sisenõristusnääre suhteliselt palju suurem kui täiskasvanuil. Selle näärme olulisemaks keemiliseks aineks on adrenalin. Süstime seda ainet verre, siis kitsenevad veresooneid ja ühenduses sellega tõuseb kehas vererõhk. Selle kõrval mõjutab see aine ka paljuid teisi elundeid; esinevad nahud, millised võrdsed neile nähtudele, milliseid näeme erilise, n. n. sümpaatilise ergukava ärritusel. Näiteks adrenalini toimel, seda verre süstides, hakkab süda kiiremaltsuuma; kopsudes võib tema abil rahustada hingamisteede krampi, mida näeme astma puhul; soolte ergu ärritusel tema toimel lõdvendub soolte lihaskond jne.

Me tunneme ka inimese patoloogias haiguspilte, mis ühenduses neerupäälise nõrgenenud tegevusega. Selle arsti mälestuseks, kes esimesena kirjeldas seda haigust, nimetame seda Addisoni haiguseks. Haigus tekib siis, kui neerupäälised saavad mingi protsessi tõttu muudetud nii, et nad oma tegevuses nõrgenevad ja tegevusest osalt väljalülitatakse. Neerupäälise tegevus on tihedas seoses teiste sisenõrenäärmete, eriti sugunäärme tegevusega.

Harknääre on sisenõristuse nääre. Asub rindkere ülemises osas kopsude ja südamepauna ees otse rinnaluu taga. Ta on suurem inimese noores eas, kuni küpsusajajärguni; siis hakkab ta kõhetuma ja alates 15. aastast väheneb järjekindlalt, kuni 30—35 eluaastal jääb tema kaal püsivaks; sääljuures ta ise on seks ajaks muutunud rasvkoeks. Seda muutumist ja vähenemist võib teatavil tingimusil soodustada; nii väheneb ta tunduvalt nälgimise ja alatoitluse puhul. Kiiret tagasiarengut võib temasa panna tähele röntgeni kiirte toimel. Ja kindlasti mängivad ka teatavad haigused tema vähenemisel olulist osa.

Harknäärme väljalõikamise tagajärjel jääb katselooma kasv aeglasemaks; juba kolmandal nädalal näeme, et luud on pehmemad, lupjumine on puudulik (sarnaselt umbes, nagu näeme seda Inglise-haiguse ehk rahiidi puhul): toruluud jäävad lühikeseks, loom on lõtv ja väsib kergesti.

Harilikult harknäärme nõristus viivitab arenemist, nii et laps jääb kaua lapselikuks.

Harknäärme eemaldumisel reageerivad sellele ka teised sisenõristuse näärmed: kilpnääre areneb suuremaks, on pandud tähele ka mõju sugunäärmeile, ajuripatsile ja kõhunäärmeile.

Ajuripats ehk hüpoftüüs asetsebaju all pääluu põhjal, n. n. türgi sadulas, olles kitsa jalakese abil ühenduses suur-ajuga. Temasa paneme tähele juba palja silmaga vaatlemisel kaht osa: eesmist — näarmelist osa ja tagumist — erguelementidest koosnevat. Ka tema suhteline suurus kõigub eluvältel, kusjuures ta keskmiselt on kõige suurem neljandas aastakümnes.

Kõrvaldame koeral näärme eesmise osa, siis näeme, et koer muutub väiksemaks, rasvarikkamaks. Kõrvaldame vaid näärme tagumise osa, siis paneme tähele üksnes ajutist muutust süsivesikute ainetevahetuses. Näärme täieliku kõrvaldamise järele pole enam võimalik looma elu.

On ajuripatsi nõristus suurenenud, tugevam tavalisest, siis näeme, et sellele järgne lõpendite hiidkasv, n. n. akromegalia. Eriti tugevasti kasvavad sõrmed, käed ja jalad, nina ja alumine lõug, nii et endine iludus näiteks võib moonuda mõne aja vältel inetuks. Ühtlasi ilmuvad algusest pääl närvilikkuse tunnused, väsimus, unisus, vahest päavalud j. m.

Ajuripats on tihedas ühenduses paljude teiste näärmetega, mõjutades neid ja alludes ise nende mõjule.

Ka üldine hiidkasv, mis esineb enamasti meestel — (hiiglased) on ühenduses ajuripatsi ülitegevusega. See tekib siis, kui isik veel noor ja kasvuaas, s. o. kui tema luude teatavad osad pole veel lõplikult luustunud ja nääre algab oma ületegevust. Iseloomustavaks on hiidkasvu puhul see, et kasvavad eriti jäsemad, alumine keha on suhteliselt ülemisega palju pikem. Neil isikuil on ka suguelundid vähemarenenud, vahest näeme teatavat lapselikkust, karvade kasv on vähene, meesisikuil ei arene habe ja vaimline arenemine jääb puudulikuks. Kindlasti paljud on sarnaseid inimesi näinud tsirkustes end demonstreerimas.

Lõpuks olgu veel üteldud, et mõnegi lilliputi ehk kääbuskasvuga isikute juures on tehtud kindlaks, et kasvu puudulikkus on ajuripatsi vähesest tegevusest. Eelpool oli meil jutt kääbuskasvust kilpnäärme vähesest arengu tagajärjel; kuid ajuripatsist tingitud lilliputlase kasv on võrdne sellele, nagu nägime seda näitest katseloomadel.

Kõhunääre asub kõhuõõnes, allpool magu ja eristab oma mahla kaksteistsõrmikusse. Kõhunäärmes on aga veel erilised rakkude pesakesed (saarekesed), millistel sisenõristuse näärme ülesanded.

Kunstikiri

Me kunstielu viimaseks suursündmuseks on küll meie kunstinaistus Moskvas, milline kohapääl leidnud elavat vastukaja. Vene arvustuses meie kunsti üle avaldatud seisukohtadest väärivad küll peatumist järgmised: me kunstis valitseb ükskõiksus teema, aine ja samuti sisu vastu. Oleme ise püüdnud selgitada, et meie tänapäeva kunstis, — kus ühesugune tähtsus antakse nii kapsapääle kui madonnale maali mudeliks olemisel, — et see pole õige. Ka aine, teema kui säärane annab, peab andma maalile omalt poolt juure, või siis tema väärtusest tingima maahaarvestust. Teiseks, meie kunsti juba hädaohtlikuks kujunenud omaduseks on — selle sisu puudumine. Kui näiteks meil maalitakse metsa, siis tehakse metsast kompositsioon

maalitehnika nõuete kohaselt. Kuid kus asub see mets, millises päikesevalguses, meeolus jne.? Seda me pole oma metsamaastike puhul kunagi ütelda võinud. Või kui meil näitusele tuuakse maaling suplejaist, siis on see ikkagi enne-kõike kompositsioon alasti-poolalasti naisfigurest allkirjaga: suplejad. Et maaling suplejaid kujutab, seda me lõuendi järele ilma allkirja lugemata ei taju. Isegi portreedena on esitatud meie näitusel lihtselt päid, mis sisemise eluta ja individuaalseta.

Viimase, sisu tähiseil peab siitpääle küll sammuma meie kunst. Seda on tuntud korduvalt kodumaal, seda pannakse meie kunstile süüks ka välismail, ja me peaksime seda näpu näidet respektseerima. *Jaan Pert*

E. Mäesak

Talveööl

*Külma öhe löid nüüd tähepiigid.
Puude kätes ehteks hõbekeed
Tummas taevas surid tardund leegid
Sellest helisesid teedel reed.*

*Jälgi lumel sinakalt veel ringles,
rebis lumerõivad keegi katki . . .
Karmi õhku soojus huulilt pingles,
Õõ jäi seisma nagu võites hetki.*

*Nukralt kuu siis pöördus hahaks, valgeks,
naervast frandist saand on üllas munk —
külmas öös vaid aeg mull' tegi selgeks
varsti avaneb süüd kevaduksel link.*

Selle näärme kõrvaldamisel organist paneme tähele, et veres rohkeneb suhkru hulk; see saab eristud uriini kaudu. Kui teatava osa näärmest sisse jätame, siis ei teki seda mitte; samuti väheneb suhkru hulk veres üsna pea, kui süstime verre sel puhul isuliini, s. o. hormooni, mis tekib kõhunäärmes asuvate sisenõrenäärme saarekestes. Nii et see hormoon tõkestab suhkru tekkimist maksas, reguleerides üht osa maksa tegevusest.

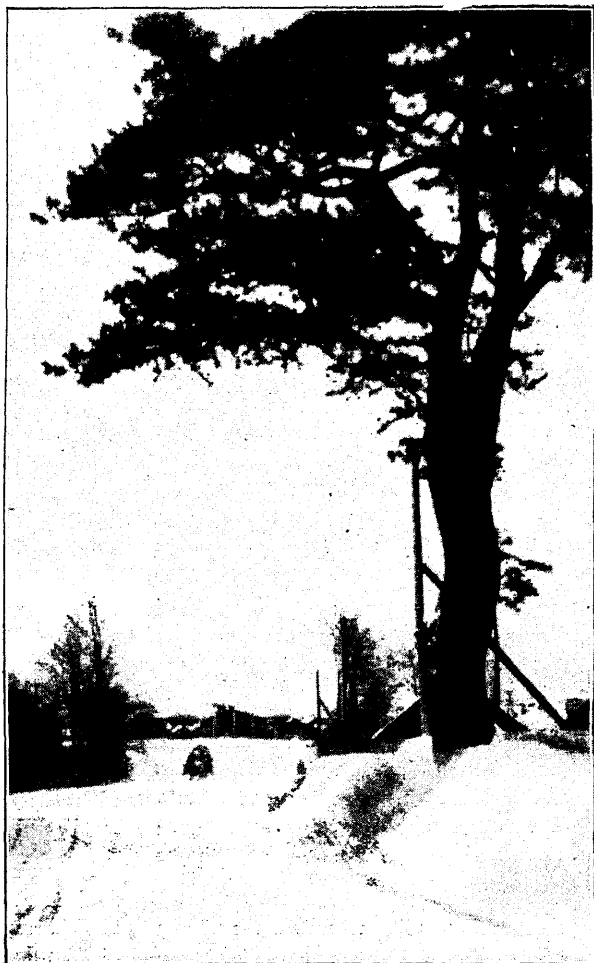
Sugunäärmeil on kaheksugune ülesanne: 1) nad hoolitsevad selle eest, et tekkiks sugurahud ja 2) selle eest, et olendil kujuneksid korrapäraselt teiseses mees- ja naissoole omased sugutunnused; see on, meie mõistame sellega mehele või naisele omase välise kehavormi, teatavate iseloomustavate hingeliste omaduste jne. korrapäraselt arengut. Steinach nimetab kogusummas neid rakke küpsusnäärmeiks. Vastavad uurimused Steinachi ja teiste poolt löid läinud aastakümnel suuri laineid.

Kui see nääre mehel on kõrvaldatud enne küpsusiga, siis näeme, et hääl jääb närgaks, võtab naise häälekõla, keha kasv on pikem, kehal tekib enam rasvakudet, kehavormid muutuvad ümarikumaks jne.

Sugunäärmed seisavad ühenduses meie üldainetevahetusega, samuti ka tihedas ühenduses teiste sisenõristuse näärmetega.

Lühidalt, sisenõristusnäärmete mõjutus me kehategevuse korraldusel on tihedas seoses eluerkude või n. n. sümpaatilise ja parasümpaatilise ergukavaga; viimased tegetsevad meie organismis automaatselt, kuid loomulikult teatud ajukeskeist juhitud.

Isiku arengul, nii kehalises kui ka vaimlises mõttes, pole aga mitte ainult sisenõrenäärmete tegevusvõime ainuke oluline, vaid see, et need näärmed alistuvad ka mitmesugustele mõjutustele — nii kliima, toitlus, haigused jne. — sõnaga ümbritsev maailm mõjutab nende kaudu tunduvalt meie kehaehituse kujunemist ja isiku arengut.

Dr. R. Roots

Eesti-Läti piirilt, Valga

Fot. Jaan Tamm

Ühes „vaeste-patuste“ kodus

Tsivilisatsiooni pigistusi

Konnasilm

Kodutu

KÜLL ei ela me Itaalias, kus kevadfee varakult laotab vastseid aroome üle maa. Siiski ajamoment on meiegi emakese maa kuidagi otsekui nihutanud lõunapoolse ekvaatori suunas. Võib julgesti ja rõõmsalt puhuda varakevadist vestejuttu rännuradadel siia-sinna ning „kevadtormide“ ootel rõkatada õhuvoolu hüide: „Elu on ilus!“ —

Maale on ometi vara minna, kevadkutsed siis viivad teekonna tukslevast elutempo keskusest aguli ääremaille.

Jalutades Taaralinnas Emajõe voolu suunas ning jõudes kolmandasse linnajakku, meenub äkki tahtmatult A. Jakobsoni *Vaestepatuste alev*. Sest siingi selgub meile saatusejumala Jaanuse teine pale, kui seisatume kodutute kodu ukse ees...

Äkki oleme uues maailmas. Kuis see muudab ühe noore inimese arusaamist elust ja ilust.

Astunud üle selle ukseläve me näeme inimesi, kes kõige parema tahtmise juures ei suuda teostada kontrolli enese üle — „hüljatuid“. Pole aga ime, et seltskond on nad enesest — väl-

ja sülitanud; pole ime, et nad on olnud koduta ja näljased! mõtled esimesel hetkel. Kerkib silmi ette pilt jõuetult rippuvate kätega mehest, kel vaaruv ja sihitu samm, kelle silmis on meelegaheide ja valu.

Muidugi kui teekäija külma tõttu sagedi kiirustab kodu suunas, siis ei tule talle kaugeltki ette tähelepanu pühendamise ühele hulgusele. Etteheidete tegemine inimvarjudele oleks ka mõtetu, sest kui maja põleb või inimene uppumas, siis ei küsi keegi, kes on selles süüdi?

Inimene põleb, inimene hukub!? Tõttame talle appi? Peame üldse õigeks appitõttamise — sellele, kes...

Ma ei tea, miks näen korraga mehe taga, kes seisab mu ees, linna tänavat ja mitmekordseid maju, tulvil elu.

Vanakesed lauas

Hobuseraua kujulises lauas on võtnud istet ligi 100 kõssivajunud küürus ja murekortsus nägu. Ma ei saa, ei suuda neid lähemalt kirjeldada. Lausun „Jatku leivale“. Vanakesed vastavad nagu ühest suust. Nende silmist ja ülalpeost hoovab eriline

alandlik viisakus. Kelle vastu? Minu — noore vastu. Mõtlen: hallpäid austa, kulupääd kummarda... Kuhu on jäänud eluõigus sel lausel!?... *Sic transit gloria mundi* — meenub?

Mõteldes sellele, kuidas need inimesed oma elu kord algasid, mida lootsid, milliste lumiste kõrguste vallutamiseks unistasid ning — elu on elu — jõudsid siia, tunnen, kuis midagi hinge nõõrib.

*

Heitnud pilgu kõõki, kus lõbusad näitsikud kibedasti tööl ja kus kõikjal paistab silma püüd puhtuse järele, astume kantsseleisse, kus ootab ka kaetud laud. Laual aurab tavaline vanakeste toidunorm. Seekordseks menüüks on hernesupp, mille kõrvale antakse 200 grammi leiba. Supp ei jää kübetki maha söögimaja toidust ja sellest jätkub küllaldaselt inimesele, kes ei tee rasket tööd.

„Kuidas tekis see varjupaik ja kodu?“

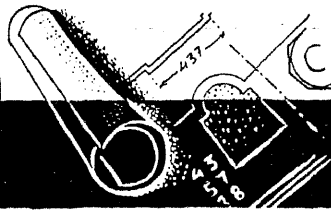
Asutuse juhataja õpet. A. Kuum vajub viivuks mõttesse.

„See oli 1930. a.“ ütleb ta, „ühel jõulueelsel õöl, kui uni oli kadunud, kui silmi ette kerkisid vanakeste paluvad käed, laste kurvad silmad, kes tänavail kerjavad ja uste taga vaaruvad.“

Anda neile midagi, et neist lahti saada — see ei ole veel nende aitamine, mõtlesin. Meil on vastavad ruumid, suur köök ja hulk inimesi, kes võiksid neid aidata: hakkame neile süüa andma. Annetatud raha pääle ei või alati kindel olla, et seda ei viida kõrtsi.

Hakkatigi mõttest kinni. 6. jaan. 1930. korraldati Vallikraavi t. 18 kog. majas esimene lõuna umb. 25—30 inimesele. Sõnum sellest sammust levis kulutulena ning abisaajate hulk tõusis kohe 250 inimeseni päevas. Nii algasimegi.“

Ja nii jätkatakse — kristlikku armastustööd. Seda ei tee muidugi vaid metodistid, adventistid j. t., vaid ka luterlikud pastorid ja ortodoksid — teisel. Meil on siin aga kõne Tartu „Ühisabist“. (Järgneb.)

Tartu Edisoni – Jaan Muuga tööst

AJAKIRJANDUS on mitmel korral maininud Jaan Muuga, Tartu ülikooli elektro-röntgeni mehaaniku nime, kes ühenduses röntgeniaparatuuride valmistamise, omnibuste elektrofitseerimise ja elektrivoolu kasutamise kavaga ahjude kütmisel pälvib tõsist tähelepanu — seda enam, et Muuga see Tartu moodne Edison, piiratud abinõude ja võimalustega suudab saavutada oma töös samu häid tagajärgi, nagu tehnika viimase sõna järgi ehitatud hiigla tehased L.-Euroopas.

J. Muuga huvitus elektrotehnikast juba sõjaväelasena, mil pidi viibima Venemaal. Novgorodis Kretschvitši elektrosehnilist kursust lõpetades sai ta sääse jaama vanemaks, viies oma teenistuse vältel läbi rida väikseid uuendusi. Opteerudes Eestisse töötas ta kuni 1923. a. mitmel pool elektrotehnikuna, kuni ta Tartu Ülikooli poolt palgati ülikooli mehaanikuks.

Röntgeniaparatuuride valmistamiseks annud J. Muugale ta seletuse järgi tõuke Naistekliiniku omalajal Saksamaalt impordeeritud „sreikiv röntgeniaparatuur“, mida kõnealune pidanud paljuil korral parandama. Dr. Grünthal'il tekkinud mõte, kui aparatuurist enam asja ei saanud, ehitada kohapääl hoopis uus. Tolleaegse ülikooli rektori H. Koppel'i kaasabil võimaldus J. Muugal kaasasõit dr. Grünthaliga õppematkale röntgeni-aparaate valmistavasse tehastesse Saksamaal. Hiljem Viinis avanes hr. Muugal koguni võimalus 3,5 nädalat töötada kaasa ühes tähtsas tehases röntgeniaparatuuride parandamisel, mis omakorda pakkus rikkalikke praktilisi kogemusi.

Õppematkalt saadud tähelepanekute ja kogemuste põhjal valmiski J. Muugal 1927. a. vastav skeem, mille põhjal alustati röntgeni statiivi valmistamist Tartu Naistekliiniku röntgeniaparatuuridele. Tervishoiu näitusel omandas statiiv esimese auhinna.

Järgneva kolme aasta vältel valmis kogu Naistekliiniku röntgeni kabineti sisseseade, mis ei osutunud välismaa aparatuuridest halvemaks, vaid oma odavusest ületab senised saavutused sel alal. Seejuures peetagu meeles, et Muugal tuli töötada puudulike abinõu-

dega, mistõttu töötamine oli äärmiselt halb.

Raskemaks küsimuseks kogu aparatuuride valmistamise protseduuris osutus, hr. Muuga seletuse järele, röntgenitoru, milles toimub röntgenikiirte protsess. See on meetripikune klaastoru, läbimõõduga 30 sm, mille sisemus peab olema õhust tühjaks pumbatud. Et toru temale määratud ülesannet võiks täita, peab ta sisaldama vaid üks kümnemiljondik kantseentimeetrit õhku. Õhutühja ruumi saavutamine pole kerge, vaid äärmiselt vaearikas ülesanne, mille läbiviimiseks juhitakse klaastorru traatidega elektrivoolu 30 000—220 000 volti ulatuses. Sellele võetakse lisaks veel elavhõbeda pump, mis kasutab töötamiseks kuumutatud elavhõbeda auru ja on võimsam imevpump meieaja tehnikas. Palju äpardusi oli teel takistuseks, kuni valmis esimene selline röntgeni toru. Selle esimesel proovimisel saavutati aga kiiri vähesel määral. Hiljem ometi ületati ka see raskus ja nüüd Eestis pole enam võimalu röntgeni torude valmistamine.

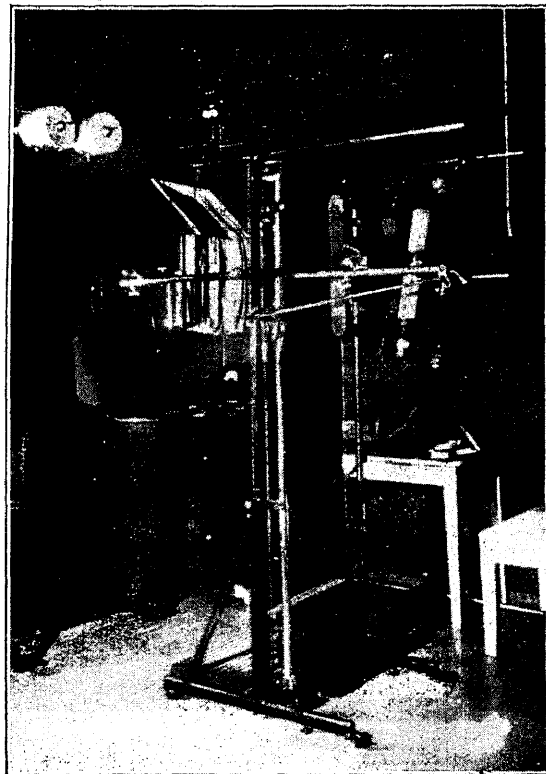
Siinkohal olgu tähendatud vahele, et Soomes, Poolas ja Leedus pole, pääle vaearikaste katsete, veel toime tulnud röntgeni torude valmistamisega ja et senini telliti meile Saksamaa hiiglaettevõtetelt röntgeniaparatuuride, mis tulid 17 000 krooni maksma. Samal ajal J. Muuga poolt valmistatud aparatuur maksab vaid 3800 krooni. Seega eesti tööga on kokkuhoidu 1 320 000 senti.

Esimesele tööviljale — ülikooli naistekliiniku röntgenikabineti seadeldusele, mis moodsemaid ja suuremaid Eestis, järgnesid teised. Teine aparatuur valmistati dr. Grünthalile, kolmas haavakliinikule, neljas Petseri ja viies Võru linna haiglale, kuues loomaarstiteaduskonnale ja viimased kahele eraarstile.

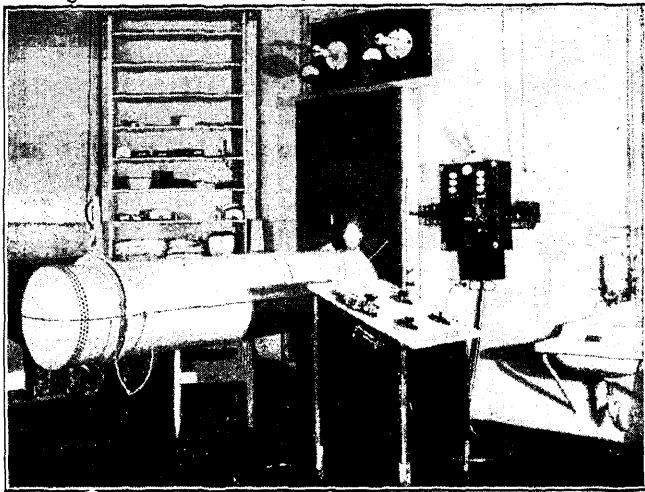
Praegu maksab röntgeni ravitund 8 krooni ja seda just röntgeni kalli toru tõttu. Kuna Muuga poolt valmistatud toru hinnaks on 250 krooni, välismaa 1000 krooni vastu, siis võimaldab hr. Muuga töö mitmekordselt alandada röntgeniravi hindu.

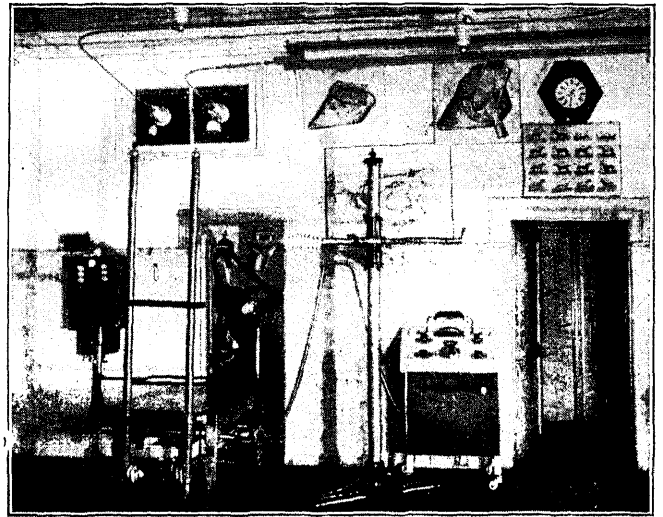
JAAAN MUUGA
Elektro-röntgeni mehaanik.

Võru linna haigla röntgeni-kabineti sisseseade,
J. MUUGA töö

Tartu Naistekliiniku röntgeni-kabineti sisseseade,
J. MUUGA töö

Tartu ülikooli loomakliiniku röntgeni-kabineti sisseseade,
J. MUUGA töö

1934. a. välismaareisult tagasi pöördunud, koostas J. Muuga omnibuste elektrofiteerimise kava-kalkulatsiooni täiesti iseseisvalt, ilma et tal oleks selgust olnud asja teoreetilisest küljest. Kuna eriteadlased kahtlesid kalkulatsioonide täpsuse juures, tehti läinud aasta maikuul Tartus Toomimäe orus sellekohane katse, et veenduda arvestuse täpsuses ja töölikkuses. Katse jaoks ehitati ümber üks auto ja tavaline automootor asendati elektrimootoriga ja auto varustati erilise seadeldusega, mis hoiaks sõiduki pidevas kontaktis elektrijuhtmetega.

Katsetel saadud kogemused tõendavad, et uue kava läbiviimine omnibuste elektrofiteerimises on reaalne ja tasuv. J. Muuga arvestuste järele tuleb omnibuse eksploateerimine odavam 20 000 krooni võrra selle seni-

est kasutamiseviisist. On olemas ka arvestusi, mis tõendavad, et elektrijõule üleviidud omnibuse kulu on 50 % väiksem bensiini omast.

J. Muuga leiab, et omnibused peaksid Eestis liikuma ainult elektrijõul. Sellest oleks kasu ka meie elektrijaamadele, millised praegu on tõsiselt koormatud, ööpäeva kohta ainult mõni tund, omnibused aga liiguvad päevas 16—18 tundi.

Ta autobuste elektrofiteerimise kavast on elavalt huvitatud ka Eesti Süsiniku Kasutamise Selts, kes aitas Muugale kaasa ka esimese elektrifitseeritud autoga katsetamisel.

Jutuajamisel avaldas Tartu Edison lõpuks kahetsust, et tal pole ajapudusel võimalust viimistella kavu ning intensiivselt töötada ka oma uute ideede realiseerimiseks.

Päevast päeva peab ta töötama ülikooli töötubades ning tegema parandustöid asutustes ning kliinikutes. Aga usin ehitaja võtab appi ööpuhketunnidki. Oma kavade ja kavatsuste juures saab ta ju olla vaid vabal ajal. Mees on seda huvitavam, et ta diplomita ning erilise põhjaliku ettevalmistuseta on leidnud tähelepanu ja hinnangu kui suur asjatundja elektriasjanduses.

Ta uusimaid kavu on praegu probleem, kuidas elektrivoolu hinda alandada elektrijaama koormatuse muutmise ühtlaseks. Ning lõppeks on tal ka päevakorras elektri kasutamise teostamine ahjude kütmisel.

M. Ratnik

Toimetusele saadetud kirjandus

Tähiseid: Eestluse aastaraamat 1935. Toimetus: A. Elter, J. Mets. Toimetanud: E. Roos. Tartu, 1935. (Eesti Rahvuslaste Klubi toimetused nr. 4). 132 + XXVIII lk. Hind 1 kr.

Sisu: Eesti avalikkude tegelaste sünni- ja surmapäevade kalendaarium. Eesti kroonika 1835—1935.

Artiklid: E. Kant: Eestluse ülesandeid; E. Poom: Rahvus ja majandus; J. Aul: Eestlaste tööline kuuluvus; J. Lang: Võõrkeelte õpetamise küsimus meil; E. Kant: Eesti rahvastiku arvu ja juurekasvu küsimusi; R. Sõrmus: Eestlased ja eesti vähemusrahvused; O. Liiv: Eesti sakslaste päritolu; H. Kulmen: Kadaklus iseseisvas Eestis; A. Saareste: Üt, eestilist nime leida kust ja kuidas leida? Valimik eesti isikunimesid.

Ülevaated ja arvandmed: A. Vaigla: Haridus-kultuurilise edust Eestis; O. Urgart: Eesti kirjandus statistiliselt; R. Paris: Eesti kujutavad kunstid ja meie iseseisvus; S. Lind: Tervishoid ja hoolekanne Eestis; J. Mets: Meie põllumajandus enne sõda ja nüüd; J. Viigant: Eesti tööstuse areng; J. Viigant: Töötaolu Eestis; Eesti välis kaubandus; J. Viigant: Eesti liiklemisteed Vene aja lõpu ja nüüd.

See on vajalik, kaunis ja esmakordne sellelaadiline teos eestluse mõtte arendamise alal.

Sphynx: Poem „Inimene inimest tunne, kõik kanname nime vend — sinu!“ Neljas osas. Kogust „Viha loss“. Väljaandja Jaan Järg, Petseri, 1935. Hind 10 senti.

Leedu. Toimetanud Bernhard Linde ja Juhan Weelman. Kirjastus „Varak“, Tallinn. Lk. 108. Hind kr. 2. —

Teoses kirjutusi Leedu maast ja rahvast, ajaloo, iseseisvuse uuestisünnist, riigi põllumajandusest, tööstusest, kaubandusest ja ühistegevusest, kirjandusest, kujutavast kunstist, teatrist, muusikast jne.

Voldemar Mettus: Teatrisõnastik. Lavaasjanduse oskussõnastik-käsiraamat. Näitekunsti sihtkapitali väljaanne. Ajakirja „Teater“ kaasanne. Esimene vihk, Aaria — Häälde.

Bernhard Linde: THOMAS GARRIGUE MASARYK. Sari: Tähtsad mehed ja naised, Nr. 1. Tšehhoslovakkia vabariigi presidendi elu ja töö. Kirjastus „VARAK“ Tallinnas. 1935. a. 77 lk. Hind 90 senti.

JOSEPH DELTEIL

WIISMEELE

(Järg)

PRANTSUSA KEELDEST
TÖLKINUD
Alice Naelapea

Kanaarilind oma puuris laulab mikroobidele hällilaulu. Kass Balthasar ringutab suurel laual, näidates päikesele küüsi. Aknast näikse lumemäge horitsondi õlgadele laskuvat...

Plaks! Parema käe otsene hoop tabab Elie-Elie't näkku. Bum! käänuline löök kõhukoopasse.

Elie-Elie vastab armutult. Ta kasv on talle soodustuseks.

Halvutades kaitselööke ja eestpõikamisi, haamerdab ta Eléonore'i keha, rinda, kaela.

Kuid ta siiski annab järele, taganeb. Musterliku osavusega jagab Eléonore talle hoobi hoobi järele. Elie-Elie võtab nad plastilikkuseta vastu. Veri voolab ta ninale, kaelale. Ta on kahvatu, nõrkemisel, võidetud. Mitmel korral on ta kokkuvarisemisel. Ta räbalais habe seguneb, kleepub verega. Kollakas rasv sulab, nõrgub pükstele, jalgadele. Ta põgeneb ukse poole. Plaks! Bum! vasakuga ja paremaga — näkku, vasakuga kehale! Kõrvad huugavad, merekohinast täidetud. Võtab lööke vastu, tagasi andmata. Taganeb. Viimne pingutus, ta avab ukse, sööstub tühjusse. Ja hoogsa otselõõgiga tõukab Eléonore ta lõplikult toast välja.

Jänki armastab neegrit nii, nagu kass vett, koer kassi, vähk suve, Sirius Copernicust, Susanne püntjalga, vutt tina, tint kuivatuspaberit, Saatan Jumalat...

Mõne päeva kestel saabus Tromsösse 50 000 jänkit, ligimeelitatud kliimast, napsudest ja Eléonore'i kuulsusest. Nad tulid Labradori ja Šoti, Tehhase, Uue Floriida, Wyomingi, Illinoisi, Alabama kaudu. Nad lohistavad oma lihaliikkuse taga erakordseid kontrollita ja territooriumita esivanemate põlvesid. Nende isad kasvatasid loomalautes katekismuse, piitsa ja alkoholi abil värvilisi orje. Nende vanaisad elasid Edinburgis ja Glasgow's džinni uduniisket elu. Nende vana-vanaisad, vigased, suhkrutõbised või luuvaluhaiged olid aegade jooksul rohtlaantes tulistanud roogkanu ja kanarbikus rebaseid Cromwell'ile või Jacob II-le.

Nad ise, jänkid, olid euroopalise seemnena troopilistes maades arenenud luksuslikeks, ja jõudsid siia laia suuga ja väheütleivate kujudena neljanurkseis mütses, ühes vihmavarjude ja saladusi mitte sisaldavate pakkidega, tuliuue mudeli järele soontes uus veri, allüürid lihtsed nagu koduloomadel, kenad kõhud Chicago rasvast ümmardunud, küljeluud piibli lugemisest kaestunud, püsid kindlalt oma metallistelt emadelt

omandatud reitel, jalad hästi kohandatud arhitektuurilistele seadustele, labajalad küllaldaselt lamedad, et kogu ehitust hoida ülal.

Need mehed, puuvillakaupmehed, tehaseomanikud, Fordi töölised, vasetsentrite vabariiklased, loomakasvatavad idast, pankurid, prospektöörid, kohtunikud, mehaanikud ja obligatsioonide omanikud, — need valgenahksed inimesed nähes senegaalide tunnimehi Eléonore'i uksele vahti pidamas, ei suutnud taltsutada pahameelt, mis neile sarnastel kordadel iseloomulik. Nad heitsid Valgele Hotellile sedalaadi hävitava pilgu, mis harilikult sarvede vahelt esile prahvatab. New Yorgi linnapäa, emigratsiooni juht, sülgas dogmaatilise ilmega aia võrele. Jänkide näod omandasid voolmelise ilme.

Nende voolmete põhjustaja oli relvastatud ja põllesid kandev senegaalide kompanii.

Jänkid asusid endiste Tromsö dockersite linnaossa. Rahvusvahelised võimud andsid neile kasutada dokke, karunahku ja naisi. Nad asusid, nii hästi kui said, mustadest telliskividest ehitatud hooneisse kottideridade ja söehunnikute vahele, Massachussets'i kvänkveelampide valgusel. Ja otsekohe asusid nad, oma piibleid ja kõrisid avades, neelama värsse, segi keediste karpidega.

Kuid neegrite diktatuuri nad siiski ei saanud alla neelata. Mõne päeva pärast pidasid jänkide juhid nõu. Riikide valitsejate suur enamus pooldas mustade hävitamist. Ainult mõned kohtunikud, toetudes Utah-seaduse vanadele tekstidele ja Maapäälse Paradiisi kommeteale, avaldasid valgeid arvamusi. Kuid suurem hulk koosviibijaid olid häbi täis ja tulvil piibilisi ressonantse. Setsessiooni järelmaik segunes nende puritaanse hingeõhuga. Nad lõhnasid puhta vee, hermeliini ja prohvetite järele. Riietatud kulumata rõivaisse, kangitatud ausaisse kangistesse, mis olid aluspinnalt laiad, kuid kitsad printsiipidelt, meenusid nad Gallia jumalaid, karusid ja Libanoni seedreid. Ja kõik kordasid kooris:

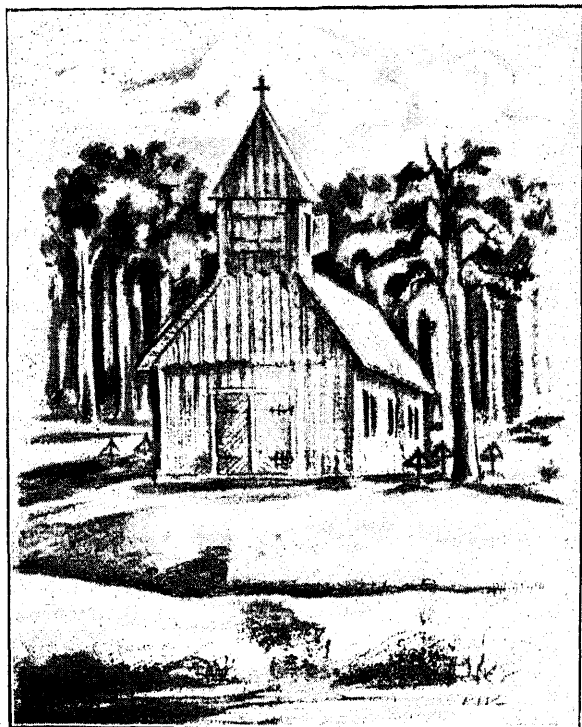
„Surm neegreile!“

Vahepääl kogusid senegaalid Valge Hotelli ümber tähelepanuväärivaid jõude. Moodustati rünnakpataljone 1914—1918 Euroopa-sõja veteranidest. Ja igapäev tulid uued inglise sinelites ja neegri pükstes koondused jänkide habemekujulisele kaile harjutustele. Varsti kaitses Eléonore'i kümme tuhat naeruga ja automaatpüssidega varustatud neegrit.

Järgneb.

Kodumaa ehituslikku minevikku

K. Vanaveski Tahkuranna hääbunud puukirik

PUUKIRIK ei kuulu meie kodumaa maismaad iseloomustavate ehituste üldpilti. Kui siin, tüüpilisel maastikul esineb kirik, siis on see ikka kivikirik.

Juba esimesed Maarjamaa kirikud ja kabelidki püstitati kivist. Selleks arvatakse olevat olnud mõjuvaid põhjusi. Meie praegused maakirikud, eranditult kivikirikud, kui mitte arvestada palju hilisemate palvemajadega ning vene usu templitega, äratavad isegi läänest tulnud turistide tähelepanu oma suurusega ja uljate püstornidega.

Siiski kuulub ka puukirik meie maa ehituslikku minevikku. Vanad kirjandid kõnelevad paljudest puukirikuist ja kabeleist, milliseid on kasutatud jumalasõna kuulutamiseks omaaegsete, maa-alalt praegustest hoopis laialdasemate kirik- või kihelkondade kaugeles soppides.

Kui tänapäev meie omakiriklusi leiab uuesti teed rahva juure ja kogukonnad omalt poolt püüavad juhtida kohapäälset elu-tegevust kirikliku, aegadest katsutud tundeputhta ja kõlbla olemuse raamidesse, siis on viimasel ajal üle mindud puust kirikute ehitamisele, kui odavamaile ja elastsemale võimalusele tihendada usuharrastuse keskusi.

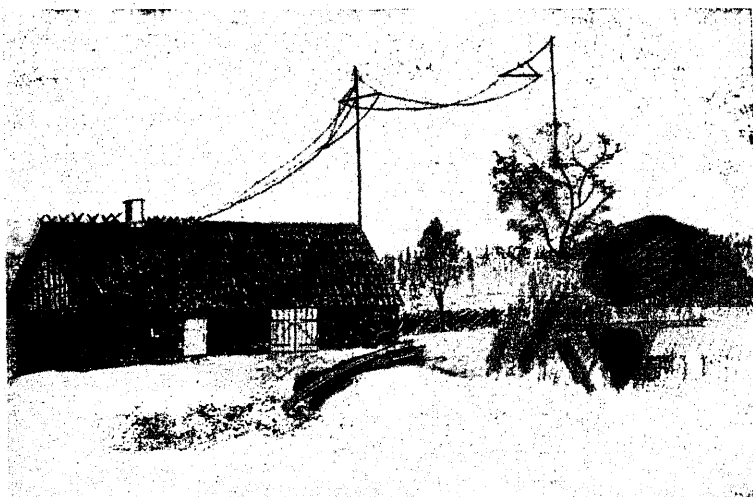
Meie ainus säilinud vana puukirik — praegu muuseumiks muudetud — asetseb Ruhnu saarel. Suttlepas, Haapsalu läheduses, on püsinud tänapäevani vana puust kabel. Alles Tahkurannas, Pärnumaal, sattus nende ridade kirjutaja vanainimeste mälestuses endise vana Tahkuranna puukiriku pildile.

Umbes 25 km. Pärnust, Riia poole viiva maantee ääres, praeguse Häädemeeste ev.-lut. usu Tahkuranna abikoguduse maakivist kiriku kohal on olnudki varem puukirik, mille altariaset märkivat, praeguse kiriku käärikambrist mõni samm põhja poole, kivialuses asetsev raudrist.

Selle vana puukiriku kohta on säilinud võrdlemisi rohkesti kirjalikke andmeid. Ehitatud on ta 1695. aastal, alul ilma tornita. A. 1732 on teda rikkunud tulekahju, kuid siis uuesti korda seatud 1735. 1780-date aastate paigu annetas kohaliku kroonumõisa valdaja, erukindral Bosquet, sünnilt prantslane, kirikule kella, mis praegugi teenib, olgugi lõhkiselt, Tahkuranna kogudust. A. 1781 sai hoone torni ja sellega kirik õige ilme. Praeguse kiriku altariipilt, õlimaaling, tegija teadmata, mis kujutab Kristuse ristilt mahavõtmist, on pärit vanast puukirikust. Vanade inimeste mälestuste järgi olnud kirikus laudpõrand, istumiseks pikad pingid. Koor olnud ka. Muid üksikasju vaevalt keegi veel mäletab.

Kui 1890. a. sedavõrd raha ja ainelist toetust kokku saadi, et võidi kavatsuste kohaselt teostama hakata praeguse nägusa kivikiriku ehitamist, siis lammutati vana puukirik. Puumaterjal müüdüd oksjonil maha. Sel teel sattunud mõnigi vana kiriku pühitsetud palk ümberkaudsete uskljate talumajade seinale. Vananenud ja vananevaid kirikuesemeid, nagu puust küünlajalgu jne., paigutatud tavaliselt uue kiriku pööningule, kus need aja jooksul on kaduma läinud. Osa esemeid olevat siiski veel alles, mis kirikuajaloolise vanavarana vahest ehk teatud osatähtsusegi omavad.

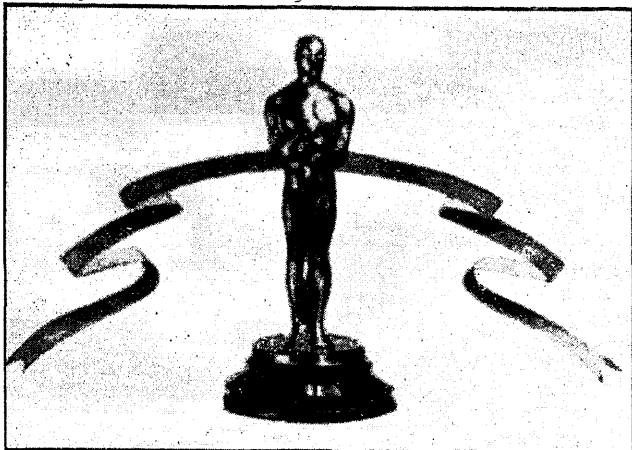
K.

Niiduranna küla taluõu, Viimsi

Idülliline kirik-kabel ilusate Heggviidu metsade rüpes. Ehitatud 1890. a. tolleaegse Lehtse mõisa omaniku Üexkülli poolt „kõrve rahvale häämeeleks ja rõõmuks“

Asko Tõlv

Sonett

Kõigil noil teil, mida me arm on käinud,
 Olid su sammud need, mis käisid eel.
 Olin liig hinnistunud, — ehk nagu tamm mis näinud,
 Ju surmaund, kuid siiski seisab veel.
 Sinust ma õppisin — põlnud mul omal taipu:
 Arm siiras olgu, muidu sureb ta.
 Ikka sa leidsid uusi õnnepaiku
 Enne, kui vanu suutsin hülfata.
 Armastus ongi retk, mil puudub lõpp,
 Tuleb vaid peatust siis, kui üks on nõrk.
 Sinult kõik tarkus mul, kõik väljaõpp,
 Sest rebasena metsa-all sa hõrk.

Saan julgelt järgima sind igapäev,
 Nii ületan su järel iga mäe.

Tartu kiri

OMAL ajal murti tugevasti piike selle üle, kumb linnadest — Tallinn või Tartu — ristida päälinnaks. Kui Tallinn ajas rinna ette ja uhkeldas, et, vaadake, mina olen äri ja tööstuse keskus, siis Taaralinnas auks ja uhkuseks on alati olnud *Alma mater*. Jälle „Vestmann“ ja „Piibelegt“ seisid ühel pulgal. Ent kui Tallinn ajas nina püsti sel teel, et viitas tähelepanu diplomaatiliselt maailma sõlmepunktile, siis Tartu võis julgesti küsida: kus asub eesti õigusemõistmise pääallikas? Ja jälle esimese sündimise õiguses päälinna tiitli pärast Tallinna ja Tartu vahelises võitluses oli tükk aega „läännerindel muutuseta“. Nüüd, mil meie kõrgeim kohtuasutus viidud üle Tallinna, ei või enam juttugi olla Taaralinnast kui päälinnast. Tartlased võivad ainult luua illusioone „päälinna“ tiitli üle nagu tallinlased, kes ootavad muinasjutus „Ülemiste vanake“ Tallinna linna ehitamise lõpetamist. Tartlased võivad veel vaid lohutuda lahkumisvalu sõnust: „Lahkumine on kord jälleägemine...“

Aga olgugi, et tartlased on pidanud loovutama päälinna tiitli, hautakse siiski Tartu kõrgemais sfäärides alati selliseid plaane ja kavatsusi, mis tallinlastele ei meeldi. Nii näit. hiljuti läbis ajakirjandust sõnum, et asutatakse Eesti Teaduste Akadeemia. See on mõeldud erisihiliste akadeemiliste teaduslike org-de vahelise töö ühtlustamiseks ja aktiveerimiseks. Nii siis — uus õppeasutus eesti teaduste sünteetilise ideoloogia teenistusse. Kas see päästab Tartu kustuma hakkavat oreoli?

Vanemuine põeb ikka veel direktori (ikka selle ülemise, aga mitte alumise korra) kriisi. Ainult intriigide lahendamise ja vägikaika vedamine tegelaskonna ja juhatuse vahel koos teatritoimkonnaga on tõmmanud praegusel hetkel vahelekuju. Kuivõrd selline „antrakt“ vältab, seda otsustab muidugi tegelaste materjalne vastupidavus. *Vanemuise* vastu siin-säääl tõsteti häält ühe kui teise küsimuse puhul, kuid kunagi ei ole võitlus siin omanud sellise terava kuju kui umbes kuu aega tagasi. Ja jälle

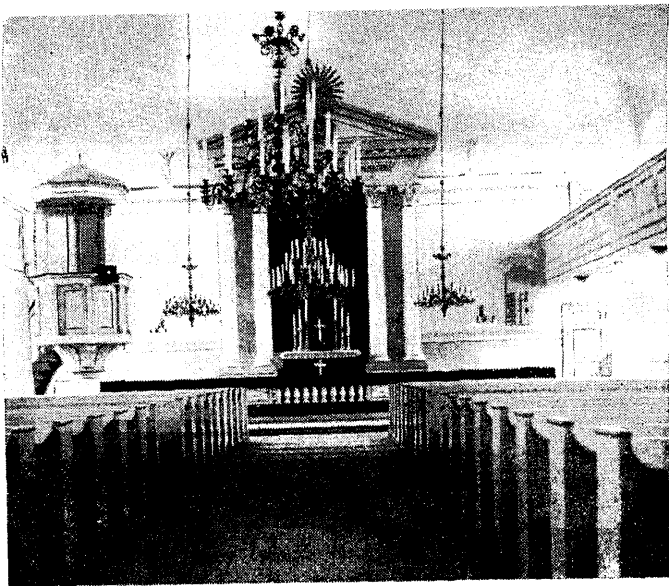
süüdlaseks selleski küsimuses on Tallinn. Üks Tallinna lehtedest oli julenud tuua ära ühe väikese Tartu teatriinimese kirja ja ristinud selle „hääleks tegelaskonnast“. Kuid sama „tegelase hääl“ keerutas niivõrd paksu tolmu, et juhatusele ja teatritoimkonnale esitati terve rida loosungeid, mida ta peab kiires korras täitma: 1) Teatrile direktor! 2) Vajame kindlat liikumisjuhti! jne. Kui tegelaskond oli esitanud igasuguseid resolutsioone ja loosungeid teatritoimkonnale, siis selle juures tegelaskondki ähvardus mõraneda kaheks — ühed kavatsesid tegema hakata draamalavastust *Vanemuise* ruumes ja teised operetti siin-säääl esinedes. Vaatamata *Vanemuise* direktorikriisile püsis siiski üksmeel tegelaskonnas — serveeriti Tartu teatripublikule noorte talentide loomingut *Onnelendu*, meie parima karakternäitleja R. Ratasepa juubeli-tiitlina *Kuningas Lear*-i ning „vana aja“ repertuaari õisi nagu on seda operetid *Kevadfee*, *Silva* jne. Aga ei saa ütelda, et igasugu kriisipalavikule vaatamata, *Vanemuine* nagu poleks suutnud anda ka väärtuslikku. Mainigem siinkohal vaid A. Raag'i *Mässu vaimu*.

Ja nüüd hakkab *Vanemuisele* teatritoimkonna esimehena kunsti tegema Paul Kanarik.

Tartu kirjanduslikes ringkondades on seniselt suurema aktiivsusega pääd tõstma hakanud noor rahvuslik kirjaniike koondus — Eesti Rahvuskirjanike Ühing. Tänu tarmukaile juhtidele, viis ühing oma esindajagi riigi kultuurnõukokku. Ning peab ka nentima noorte aatesangarite ülekeevat tarmu üliõpilasmajas. Kuna esindatud oli ka „vanurite“ orientatsioon, siis sõnasõda oli üsna meelejääv. Noored teritasid vaimu relvi ning leidsid, et seni on meil toetatud kirjameeste sõnasunnitusi, kus tehakse maha meie usku, rahvustunnet ja kaitseväge. Vanurite esindajad aga leidsid, et sellest negatiivsest kirjandusest olevatki tekkinud eesti kultuuriline täna. Ei, eile ning — „sotsialistlik“, tähendagem.

Arno Alemaa

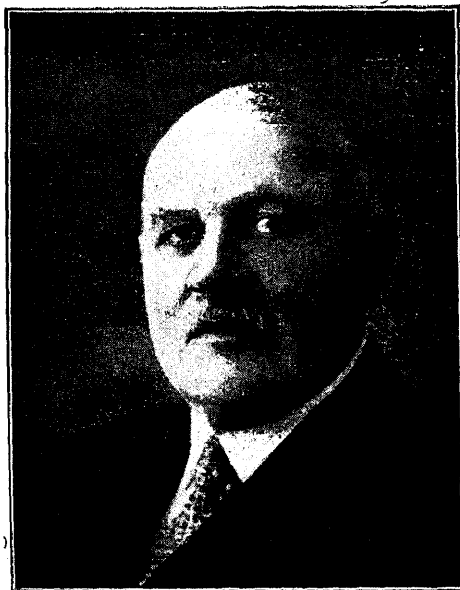

Tartu Maarja kiriku altariesine

Õpet. Aksel Vöhrmann

Esimene eestisoost õpetaja Tartu Maarja koguduses

PÜHAPÄEVAL 31. märtsil õnnistati Tartu Maarja koguduse õpetajaks Aksel Vöhrmann. Vöhrmanni valimisega möödunud aasta 28. okt. on kõikidel Tartu eesti kogudustel ka eestisoost hingekarjased.

Maarja kogudus on vanimaid eesti koguduse, milline asus umbes praeguse (XIII s.) omas Tartu samanimelise koguduse, milline asus umbes praeguse ülikooli peahoone kohal. Viimane kuulus saksa kogudusele ja Tartu linnal oli kiriku kohta patronaadi õigus. Jumalateenistusi peeti tollal katoliku usukommete järgi. 7. jaan. 1525 purustasid linnakodanikud nii Maarja kui ka Jaani kirikutes katolikuusu pildid ja kujud.

Alates samast aastast hakati mõlemas kirikus jumalateenistusi luteriusu kombe järele pidama. 1582. a. loovutas Poola valitsus toleaeegse Maarja koguduse jesuiitidele. Rootsi ajal võeti kirik jesuiitidelt ja muudeti garnisoni kirikuks, kus jumalateenistusi peeti rootsi ja soome keeles. Minnes 1633. a. liivimaa superintendendi valdusse, hävis kirik Põhja sõja ajal. Praegune Maarja kogudus ei põlvne mitte oma ajaloolisest nimekaimust, vaid Jaani kogudusest.

Viimases oli saksa koguduse kõrval ka n. n. „mittesaksa“, s. o. eesti kogudus. Jaani koguduse „mittesaksa“ peres tõusis 1818. a. mõtte asuda uue kiriku ehitamisele. 1837. a. asuti ehitamisele ning 11. jaan. 1842. a. õnnistati uus, praegune Maarja kirik.

Kogudus kasvas jõudsalt, ning 1869/1870 eraldus temast uus kogudus — Tartu Peetri, 1911. a. teine linnakogudus — Pauluse. Maarja kiriku ehitamine olevat läinud maksma 22 000 hõberubla, kusjuures materjal talupoegade poolt hinnata kohale toimetatud. Kiriku altaripildi on maalitud 1889. a. prof. proua Schwartz, saades pildi eest 1000 rubla. 1890. a. sai kirik uue oreli, mis valmistatud Saksamaal, Frankfurtis Maini ääres. Kirikukellad on pärit 1862. aastast. Kiriku õpetajaiks on olnud: C. H. Gehewe 1831—1856, A. H. Willigerode 1857—1885, P. Willigerode 1885—1914, R. Funcke 1914—1934 a. Praeguse kiriku nõukogu poolt, mille eesotsas energiline Johan Aavik, seati möödunud aastal kirikusse keskküte. Möödunud aastal õpetajaks valitud Aksel Vöhrmann on koguduse esimehiks eestisoost õpetajaks.

A. B.

Kirikuõpetaja Aksel Vöhrmann

Sünd. 27. det. 1903. a., Saaremaa praost Vöhrmanni (surn. 1925. a.) pojana. Lõpetas Kuresaare ühisgümnaasiumi 1921. a., õppis ülikoolis 1921 — 1926. Pidas prooviaastat Kambjas praost Ederbergi, hiljem ülikooli kirikus prof. Rahamäe juures. Valiti 13. märtsil 1927. a. Tartu-Maarjasse abiõpetajaks, 28. okt. 1934. a. õpetajaks. Abielus 1927. aastast Kirepi Ennolt pärit oleva Aino Grünfeldt'iga. Kuulub „Korp! Fraternitas Estica“ vilistlasperre.

Juhan Aavik

Üle 10 a. olnud Tartu Maarja kiriku nõukogu esimehiks, juhtides koguduse elu kindlal käel. Tegev ka Tartu Majaomanikkude Pangas juhatuse abiesimehena, Tartu Kaitsemalevas juhatusliikmena, Vaeste Hoolekande Seltsi juhatusliikmena jne. jne. Olles Tartus üldtuntud tulundus- ning seltskonnategelaseks, on J. A. jätkunud jõudu ning püsivust ka asjatundliku põllumehena viia eeskujuliku olukorrani temale kuuluvat Raadi valla „Põltsamaa“ talu Tartu läheduses.

Juhan Aavik — alumine pilt.

JÕÖPRE taat jäi aleviku-poodi kellegi Kõrve-küla peremehega juttu puhuma, pojale Juhani-aga ütles käskiv-karmilt:

— Sa, poiss, mine nüüd üksinda koju, minul on veel alevis tüht-teist asjaajamist.

Nõnda ta ütles — alevis, aga mitte alevikus, ütles nõnda, pööris pojalt pilgu, pööris pooleldi seljagi.

Juhan võttis oma suitsupaki, tahtis vastata midagi mehiselt asjalikku, kuid ei saanud sõnagi suust, nii väga rabas teda isa üleolev kohtlemine.

Tundis äkki, et ei olegi veel mees, vaid alles roheline poisike, ruttas kohmakalt välja, häbist punetav.

Vabastas hobuse lasipuu küljest, vibutas ähvardavalt ohje, hobune ehmus, tõmbas järsku heinakoorma liikuma.

Kui kõrb varsti tasandas sammu, Juhan vibutas uuesti ohje, oli valmis loidu looma päitseist rebima, et aga pääseda rutemini kauplusest eemale.

Jõudis eemale kauplusest, möödus pagarist, rahunes pisut, sammus rõhuga, kuid sisimas käär-isedasi, silme ees virvendas.

Juhan on taadist tublisti pikem, aga see nimetab poisiks, olgu siis kodus, kuid nüüd kutsub nõnda väljaski võõraste inimeste keskel, kohtleb nagu sulast!

Oleks veel vanust napisti või mehelikke oma-dusi, aga Juhan on ammugi kaheksateist täis, suitsetab ainult paberosse, kaabib paar korda nädalas habet ajada.

Juhan tammub mässavhingeliselt koorma kõrval, ohjad peos, sõnub endamisi: „Nihuke sigadus!“

Hakkab sadama harvu pehmeid hebemeid, kõrb nilpab neid keelega, Juhan ei märka midagi.

Juhan on pikaldase loomuga, on ikkagi rahutu, solvunud, ajab rinna pingule, astub raskesti — tahab nii väga olla mees.

Jõuavad Juhan ja kõrb heinakoormaga teekäänule, pööravad maanteelt külatee.

Siis kuulevad eemal seljataga pikka kella-helinat, esmalt kuuleb kõrb, liigutab imestunult kõrvu, Juhan kuuleb alles siis, kui näeb hobuse veidralt kikkis kõrvu.

Juhan ei saa veel uudistavalt ümbergi keerata, kui juba kostab hele hüüd: „Tee lahti, Jõõpre Juhan ja sinu setukas!“

Kõrb kallutab pääd, Juhan vaatab tagasi, näevad: järgneb neile õhetavpõskne tütarlaps tõukekelgul, Mätaste Leida, valge kohev sall ümber kaela, valge barett tujukalt vasemal kõrval.

Tõukekelgu tooliseljal on kell, Leida täristab seda vallatult, naerab kõrinal.

Tuleb tüdruk Juhani kõrvale, on peaaegu niisama pikk, ulatab Juhani kätte.

— Tere üle hulga aja, ütleb Leida, kiidab naeratades: Sa kohe heinaveoga ametis.

— Jah, vastab Juhan, tahab naeratada vastu, siis kohkub, tõsineb — mehele ei kõlba naer.

Astub oma määrdunud viltidega jõuliselt, mehiselt, lausub põrinal: „Kodused heinad kipuvad lõpule, tõin Ravassaarest heinamaalt lisa.“

Vaatab vargsi Leidale näkku, kas märkab see, et on muutunud tugevaks tema samm, sest poisiaastad on jäädavalt seljataga.

Leida ei vaata Juhani poole, lükkab oma kelku, hoiab pää kuklas, püüab suuga sadavaid helbeid.

Juhan tusastub, et ei nähtagi tema mehisust, kuid vajutab endiselt järske samme, vast tüdruk lõpuks ikkagi märkab.

Kui ootus venib pikale, küsib Leidalt: „Kus siis sina käisid, kelk sul tühi?“

Hobunegi vaatab küsivalt tüdrukule, nagu imestades, et see sõidab tühja kelguga samal ajal, kui tema peab rebima rasket koormat.

Leida pilgutab kõrvile rahustavalt silma, Juhani-aga ütleb: „Käisin koolimajas, sain õpetajasaksalt näitemängu raamatu.“

Pärib Juhan tüdrukult ühteist näitemängu kohta, küsib, millal on pidu, ise vehib parema käega laiu kaari, nagu niites.

— Sa oled tragi poiss, ütleb äkki Leida, peaksid hakkama ka tasapisi näitemängus mängima.

Juhan satub segadusse, punastub vististi, pomiseb: „Mina ei hooli nende kehkamite kommetist!“

Leida vaatab tõsiselt poisile näkku, Juhan pöörab pää kõrvale, tunneb tulist kipitust põskedes, püüab jääda tüdrukust paar sammu taha.

Mõistab Juhan, et on ütelnud poisiliku lolluse, näpib pahuralt koormast kõrsi, tõstab mütsi kuklasse — on hakanud järsku palav.

Tüdruk tunneb piinlikkust poisi segadusest, lükkab oma kelgu hobuse kõrvale, hakkab silitama selle lumist lakka.

Kui Juhan kõhatab, tuleb tüdruk tagasi tema kõrvale, naeratab andestavalt, küsib: „Aga kes sul aitas koormat teha?“

Vastab Juhan, silmis tänulik läige: „Taat, jäi teine poodi jalgu puhkama.“

Sammusid edasi vaikides, ainult hobune nohises, vedades innuga rege, sest ta haistis kodu lähedust.

Kui lumiste toomingate vahel kõssitav Jõõpre hakkas paistma, Juhan nihutas enda Leidale lähemale ja kõneles vaikselt, nii vaikselt, nagu polekski ta pidanud end meheks:

— Vaata, näitlemine on nihuke kunst, et igaüks ei saa sellega hakkama, ei oska kohe näitemängu mängida.

Vaikisid, sammusid kõrvuti, kõrb rühkis kodu poole, pää pingutusest ripakil.

Aleksander Pöder
Narva-Jõesuu jaoskonna vanem

Friedrich Torm
Tartu Majaomanikkude Panga nõu-
kogu esimees

August Jõudu
Eesti Panga Tartu osak. direktor

Kas poiss või mees

(Järg eelm. leheküljelt)

Kui hobune hakkas pöörma Jõõpre väravast sisse, Leida noogutas Juhani kuidagi nukralt, nagu tundes kahju, et on lõpnud nende ühine tee.

Juhan õiendas tüdrukule parema käe, tegi samas tahtmatult vasemaga, ohje hoidvaga, järsu nõksu, millest kõrb jäi seisma, vaadates etteheitvalt tagasi.

Surus tüdruk Juhani laia kätt, ütles üllatunult: „Küll sul on suur käsi, nagu mehel!“

Ütles nõnda, naeris heledasti, andis kelgule tubli tõuke ja libises edasi mööda külateed.

Juhan seisis kohtlaselt, ei naernud ega punastunud, seisis liikumatult ning vaatas läbi tiheneva saju kaugenevale tüdrukule järele.

Hobune tundis ohjade lõtvumist, hakkas liikuma edasi, pidi tõmbama ohjadehoidja peaaegu pikali.

Tuli lävele ema, suurrätt ümber õlanukkide, hüüdis: „Näe, poiss juba kodus!“ ja küsis: „Kuhu taat jäi?“

Juhan vastas, taat jäänuvat poodi jalgu puhkama, ja liikus koormaga edasi küüni poole.

Kuulis küll, et teda kutsuti poisiks, aga ei teinud sellest väljagi, ei krimpsutanud põski ega siunanud mõttes.

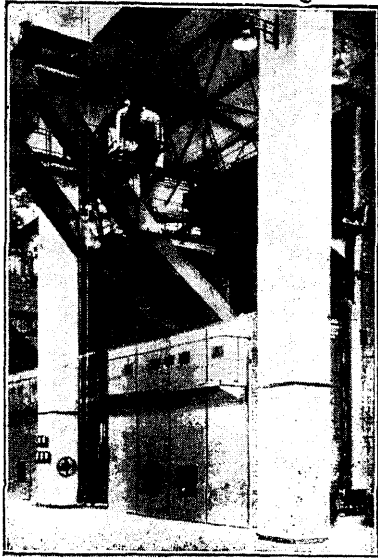
Juhtis hobuse koormaga küüni, pani värskest pakist suitsu hambusse põlema ja hakkas riisuma koormalt lumiseks saanud heinu — laiad kämb-
lad iseteadvalt ümber rehavarre.

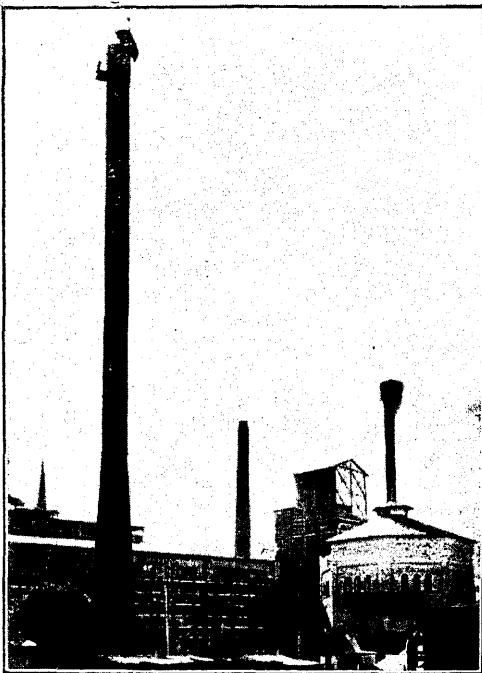
Majandusministeeriumi esimene, varemalt parun Vold.
Uexkülli'ile kuulunud maja kojamees Hans Kerde, 83 a.
vana, teeninud omal kohal 58 aastat

J. Naha joon.

Tallinna linna elektrijaama katlamaja

Tallinna linna elektrijaama uue 75 m kõrge raudkorstna ehitamine

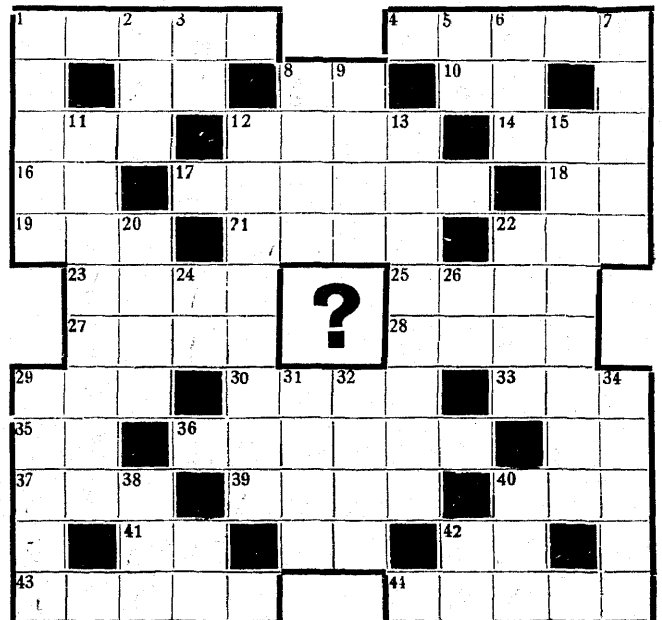
Paremale: 1. Bellini ooper. 4. Ajastik. 10. Käände lühend. 12. Äär. 14. Türgipärane eesnimi. 16. Tänav Tartus. 17. Moodse lahinglaeva eelkäija. 18. Tegusõna. 19. Vaeslaps. 21. Magamispaik. 22. Kuulus püsside firma. 23. Ehitustugi. 25. Saak. 27. Arstirohi. 28. Väline kuju. 29. Pindmõõt. 30. Tänav Tallinnas. 33. Gaas — saksa keeles. 35. Noot. 36. Raadioaparaadi osa. 37. Papagoide liik. 39. Jala osa. 40. Eesti lennuk. 41. Naatriumi keemiline märk. 42. Alumiiniumi keemiline märk. 43. Väina lisajõgi. 44. Kuues kuu.

Alla: 1. Tase. 2. Eesti sotsialist. 3. Isikuline aseasona. 5. Jõgi. 6. Mitte terve. 7. Suurriik Aasias. 8. Kuulus euroopa džässorkestri juht. 9. Siseelund. 11. Eesti helilooja — eesnimi ja nimi. 12. Hooaja populaarsem lööklaul. 13. Eesti luuletaja, †. 15. Eesti kuulsamaid jooksjaid minevikust. 20. Joogikoht. 22. Rootsi suurujaja. 24. Kaksikkonsonant. 26. Kaksikvokaal. 29. Pidevalt. 31. Peen naine. 32. Mereäär. 34. Tööstusalev Pärnumaal. 38. Talent. 40. Igale armas. 42. Kulla keemiline märk.

Kino „HELIOS“
Franzisca Gaal filmis „Peetrike“, mida näidatakse praegu „Helios'es“

Neile, kes harrastavad ristsõna-mõistatusi

Myrna Loy

Täielik pööre raamatute hinnas.

52. leheküljeline, huvitavasisuline raamat maksab nüüd ainult **10 senti**. Sisus lühijutte eesti kui ka välismaade nimekamate kirjanike sulest, populaarteaduslikke kirjutusi ajaloolistest sündmustest, rahvaste elust, uurimustest jne. See kõigile meeldiv raamat on

„Väike Raamatukogu Uudisjutud“

„Uudisjutud“ ilmub kord nädalas ja on müügil kõigis ajalehe müügikohtades. „Väike Raamatukogu Uudisjutud“ on võimalik ka tellida. Ilmudes kord nädalas, maksab tellides 45 senti kuus. Võib tellida 1. märtsist, siis saab kõik ilmunud „Uudisjutud“. Tellida saab postiasutustest ja talitusest.

Igasse perekonda meeldiv raamatukogu!

Tellides või ostes raamatut „Uudisjutud“, loote endale vähese kuluga väga mitmekesise ja huvitavasisulise raamatukogu.

Kasutage seda võimalust

„Väike Raamatukogu Uudisjutud“ talitus
TALLINNAS, RATASKAEVU 9.

Kell, mis näitab aega ja kogub kapitali.

Tutvuge meie äsja saabunud hoiukellaga, mis näitab õiget aega, äratab Teid hommikul ning sunnib Teid laskma igapäev oma mehhanismi raha, mille eest saate üsna märkamatu jõupingutusega tähelepanuväärtsu mmas

elukindlustuse

kodumaa suurimas ühistegelises kindlustusettevõttes

Elukindlustusseltsis „EESTI“

VALITSUS: Tartus, Suurturg 8

Tõesti huvitav!

„Eesti Mõistatuslehe“ sisu on viimasel ajal eriti mitmekesine ja meeldiv. Jätkub mõistatusi terveks nädalaks.

Palju väärtuslikke auhindu

Iga mõistatus auhinnaline. „E. M.“ ilmub kord nädalas. Tellides 50 senti kuus.